

EESTI PÄEVA- LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Kolmapäeval, 25. augustil 1971

Nr. 67 (3652)

13. asiakäik

EESTI SUPP JA LEIB ROOTSI TV-s JA LEHES

Möödunud nädalal langes rootsi massmeediumide tähelepanu eesti toidule. Dagens Nyheteri Pernilla, aja-
lehe toitudeksperit oli avastanud eesti leivatöösturi August Toominga kaudu peale leiva ka eesti supid, või-
leivapalsed jne. Ning neid avastusi tutvustas ta koos August Toomingaga neljapäeva õhtuses tervisele pü-
hendatud Erstaviken-programmis "Håll dig i gäng". Dagens Nyheteris oli sellele pühendatud kolmeveerune
ulatuslik artikkel retseptidega ja haade õpetustega.

Retseptid on Dagens Nyheteri proo-
viköögis pisut muutunud, nagu EPL
kuuleb August Toomingalt. Ta ise oli
Pernillale prooviköögis näit. valmis-
tanud ehtsat eesti talupoja juurvil-
jasuppi, nii nagu seda tehti kodu-
maal. Köögi maitseasjatundjad aga
leidsid näit., et supp on veel parem,
kui sinna panna näit. pisut õli juur-
de või margariini. Vähemalt rootsi
maitsele vastavam.

August Toomingat ja eesti leiba
tunneb Dagens Nyheter, nagu Per-

nilla oma artiklis märgib, 1958-
ndast aastast peale, mil Tooming
oli üks osavõtjaid "Teistmoodi-lei-

vakampaaniast", kus esmakordselt
hakati propagandima magustamata,
suhkruvaba terviseleiba.

Eesti leivasordid teatavasti kuu-
luvad kõik sinna. Seekord on August
Tooming Pernillale jutu sees märki-
nud, et Eestis söödi sageli peatoi-
duna suppi leivaga taludes — kui
ajad olid head, siis oli lihasupp,
kui halvemad, maitsees ka klimbisupp
hästi. Ja siin Rootsis, kui eestlased
pögenikuna uut elu algasid, oli esi-
meseks mureks leivamure, sest mür-
gati kohe, et siitmaa leib ei maitse
ega taida kõhtu. Nii tekkiski mõte

Järg. lhek. 8

August Tooming tutvustas
Pernillale ja rootsi rahvale
eesti toitu.

B. Nerman SURNUD

Õäl vastu pühapäeva, 22. augus-
ti suri Stockholmis oma kodus prof.
Birger Nerman 83 aasta vanuses.
Kadunu oli sündinud 8. oktoobril
1889.

Ta oli suurimaid Balti rahvaste
vabaduse eest võitlejaid Rootsis ja
kuni surmani Balti Komitee esi-
mees. Elukutselt oli ta arheoloog
ja tema esimene kokkupuude Ees-
tiga toimuski õppejõuna Tartu üli-
koolis. B. Nerman oli veel laupäe-
val täie tervise juures ja valmistu-
nud kõnet Tõnis Kinti juubelile
minekuks. Surm oli aga talle saa-
bunud öösel magades.

A. Peets SURNUD

Süderitälje haiglas suri pühapäe-
val, 22. augustil kl. 13 päeval tuntu-
d eesti ajakirjanik Arnold Peets,
end. Rahvusfondi peasekretär ja
viimati teenistuja Eesti Komitees.

Arnold Peets oli juba mõnda
aega haige südametakti tagajär-
jel. Iseseisvas Eestis töötas A. Peets
ajakirjanikuna Tartus "Päevalehe"
peasindajana ja hiljem "Posti-
mehe" toimetuses. Kadunu oli sün-
dinud 3. veebruaril 1904 Tartumaal.

Eestlane UPPUS töökohal

TORONTO (EPL) — Tõõ juures
juhtunud õnnetusel suri õäl vastu
14. augustit Torontos tuntu-
d siseteglane Evald Tuulik, 54 a.v. Ka-
dunu töötas Toronto ülikooli Var-
sui hoonestikus külmetus ja kütte-
seadistuste alal.

Pannes õõvahetuse tööklaasleaga
sisisterni vetki pehmendavaid kemika-
ale, katse korvi nõõr ja see lan-
ges koos kemikaalidega vette. Selle
väljatoomiseks laskus E. Tuulik kõis-
redeliga suurde paaki, mis samaaeg-
selt oli ühendatud niisil. Ta sai korvi
välja visata, kuid kukkus siis ja upp-
pus umbes meetri sügavuses vees,
mis oli jäänud püüsi põhja. Arva-
takse, ett ta löi ülesronimisel pea
vastu paagi sisekülge ja kaotas tead-
vuse. Hiljem haiglas toimunud üle-
vaatusel konstateeriti uppumise surma.

Prof. Armin Tuulse kaevata
välja Visby St. Görani kirikus
varemeid.

Kudirka kohtu ees: MA EI TUNNISTA N. LIITU OMA KODUMAAKS

NEW YORK (VES) — 7. augustil teatas Associated Press Moskvast, et välisajakirjanikele on teatavaks saa-
nud üksikasjad kohtupidamisest Simas Kudirka, mehe üle, kes USA rannikul ameerika rannakaitselaeva "Vi-
gilant" pardalt pärast ärakiripanmist "ekstisusest" üle anti vene laevale, kust ta püüenes. "Ma ei ole reetnud
oma kodumaad Leedut," on ta ütelnud kohtu ees. Ma ei pea Venemaa, mida praegu nimetatakse Nõukogu-
de Liiduks, oma isamaaks." Kudirka mõisteti 10-ks aastaks range režiimiga vangilaagrisse. Kohus toimus 17.
mail Vilniuses.

Kohtu esimees küsinud kaebelau-
selt, mida ta arvab sellest, et amee-
riklaste ta reetsid, millele Kudirka
vastas:

— Tavalised ameeriklased võtsid
mind vastu väga suure soojusega. Nä-
hes, et mul oli külm, andsid nad
mulle soojad riided. Vene mereme-
hed löid mind aga meelemerkusest.
Nad vigastasid nii raskelt mu põlve,
et see nõudis üle kuu aja paranemiseks."

Kudirka tunnistanud kohtu ees,
et ta poetas end N. Liidu kalalae-
vastikku vaid selleks, et pääseda
rahvuslulist diskrimineerimisest
kodumaal ja et unustada oma rah-
va tragöödiat.

Ta nimetas siin Stalini massküüdi-
tamisi a. 1940. kui Leedu liideti N.
Venemaa külge.

Kudirka ütles, et tema arvates
keeldus USA temale andmist poliiti-
tilist asüüli vastumeelsusest segada
veno sisepoliitikaasse. "Ameerika ad-
ministratsiooni silmis olin ma liht-
salt Stalini järeltulija Brezhnevi era-
nõud ja sellisena tuli mind anda
temale tagasi. Ma ei loe mu tagasi-
saatmist mingile suureks tragöö-
diaks", ütles 42-aastane Kudirka, kes
demonstratiivselt oli loobunud kaitse-
jast.

Järg. lhek. 8

Vene uus raadio- kampaania

BONN (EPL) — N. Liit on uuend-
danud oma survet Bonni valitus-
sele Free Europe'i ja Radio Liber-
ty saateteenuste tegevuse keelustamiseks Münchenis. Teatavasti
liikaks Brandt varasema nõudmise
tagasi.

Uus aktuaalsus saateteenuste üm-
ber tekkis, kui USA-s avaldati, et
saateteenuste üllapidamine on käi-
nud USA vastuluure CIA summade
abiga, mis kergitas edaspidise finto-
seerimise korraldamise küsimuse.
Kuna sellega ühenduses ilmes, et
osa venelased leioldud omalt poolt
aja paraja olevat surve intensiivistamiseks Bonni samas küsimuses.

Eestirootsi kultuurühingu SOV esimees Hugo Mickelin
teadustamas Pakri rahvatantsijate esinemista kodukoha-
päeval. (Foto: R. Treiberg)

Eestirootslased tähistasid oma kooli juubelit

Eestirootslased tähistasid pühapäeval, 15. augustil Värmdö Björknäs-
paviljonis oma traditsioonilist kodukohapäeva, mis seekord oli pü-
hendatud Haapsalu rootsi gümnaasiumi 40-nda aastapäeva tähistamise-
le. Vaatanata halvale ilmale kogunes üle 250 inimese, kelle hulgas oli
näha ka naisi ja mehi vanades rahvariides.

Kodukohapäeva avas eestirootslaste
kultuurühingu Svenska Odlingens
Vänner esimees Hugo Mickelin, kes
meenutas, et õieti tuli nendel eesti-
rootsi noortel, kes taoliste iseseisvas
Eestis kõrgeimat haridust, käia kahe-
koolis — alguses lõpetasid paljud

Järg. lhek. 8

EPL

25. augustil 1971

VÄLISKOMMENTAAR

GIGANDI VASTUTUS

President Nixon'i programm USA majandusaskustest ülesamiseks pani kihama kogu maailma. Kui New Yorgi börs reageeris kursside üleminekuga, siis mujal maailmas langesid kursid ja seda eriti Tokios, kuna Jaapani majandus on tihedaimalt seotud Ühendriikidega ja kasvõi ajutegi protektsionistlik USA-poliitika võib tähendada Jaapanile tohutut kahju, kuna USA-sse määratud kaubad jäävad seisma ladudes.

Moskva reaktsioonid on olnud kahjurüütsad — seal nähakse meeleldi nii USA kui teiste maade majanduskriiside märki "kapitalismi lõplikust degenereerumisest". Ja läänestki on kuulda olnud hälli, mis viidavad, et USA sammud ei tähenda muud midagi, kui seda, et Ühendriigid on kaotanud või kaotamas oma positsiooni maailma juhtiva majandus- ja poliitilise jõuna. Mis on muidugi nensens sest kui vaadata, millised on Nixon'i sammude järelused globaalses ulatuses, siis alles nähtub, millise majandusliku gigandi on tegemist. Kui USA majandus on häiritud, siis häirib see kogu maailma majandust.

Kuidagi viitsi ei saa ütelda, et USA seisaks mingi ülepeaumat kriisi ees, mis viib pankrotini. Vastupidiselt: eksperdid on veendunud, et kasutusele võetud abinõud on küllaldaselt tasakaalu taastamiseks maailma suurima demokraatia majanduses. Tema vastuvõetav majanduslik suurus ja kapasiteet on puudumatud.

Ameerika majanduslikud sammud ja nende tagajärjed kriipsutavad muidugi alla, külvavad läänemaailma majandusparatist on sõltuv selle maailma teistest, eriti aga suurematest liikmetest. Eriti need, kes seisavad eemal ja väljaspool majanduslikke koostööblokke. EEC-d, Euroopa ühisturg, muidugi riivab, eriti monetariseeritud poolel, USA uus poliitika, kuid see on küllalt tugev majandusühik, et lööki vastu võtta. Üksikult seisjal, nagu praegu on Rootsi, tuleb aga arvestada, et neile ootamaud tollimüürid võivad kujuneda saatuslikeks. Rootsil on USA-ga suhtelisel väike kaubavahetus, märksa suurem aga Inglismaaga, Saksamaaga jne. Kui juhtub ühel päeval, et EEC, nagu nüüd USA, kergitaks 10-protsendilise tollimüüri väljaspoole jäänuitele? Praegune juhtum on mementoiks nende väljaveadete ees.

Ameerika Ühendriigid päätsid mõelduna sõjas Euroopa. Kahtlase väärtusega liitlane N. Liit siis tohutu materjalset abi laenu-rendi süsteemis, mida ta aga ei ole pida nud vajalikuks tagasi maksta. USA aitas ka Inglismaad, veel rohkem aga võidetud maid, nende hulgas Lääne-Saksamaa ja Jaapan, kellele d mõlema "majandusime" taga seisavad USA dollarid. Marshalli abi ja muude projektidega pärast sõja maailma majanduslikku rehabilitatsiooniks kasvatas USA endale mitte ainult majanduspartnereid, vaid ka otseisi konkurente.

Iseloomustav on, et kaiks sõjas põhjalikult võidetud maad, Jaapan ja Saksamaa, on kujunenud uuteks maailma majandusgigantideks, kuigi siiski mitte võrreldavad USA-ga. Nende maade rahad, jeen ja D-mark, on positsioonilt kõvemad kui dollar. USA on vakabaubanduse printsiipe austades avanud oma turu nende maade produktidele ja tulemusena, et eriti jaapanlaste odavamad, ent heakvaliteedilised saadused on kujunenud va-

lusaks konkurentsiks ameerika oma ettevõtetele. Ei saa unustada, et USA on teinud oma liitlaste elu muretuks, kandes nende julgeoleku peamist koormat, olgu siis NATO, SEATO või muude paktide süsteemis, Saksamaa ja Jaapani osas on tegemist olnud koguni otseste vägede paigutamisega, mis arusaadavalt kergendab nende maade endi kulutusi riigikaitsele.

USA on kannud vabaduse kaitsmisel ja kommunismi tõkestamisel kulud ka mujal Kaug-Idas, m.h. Formoosil ja aktiivsetes kaitsesöödadades Koreas ja Vietnamis. Viimane sõda on kahtlemata toonud tohutut ja pikeleveniva majandusliku koormuse, mis seoses kõigi muude hädaslike kulutustega USA vastutuse arvel vabas maailmas, on kujunenud ka selle riigi näiliselt ammendamatuks ressursidele ülejäävaks koormuseks. Selle taustal on mõistavat ka Washingtoni püüde vabaneda koormavast ja maailma avalikus arvamusis pealegi tänamatuks kujunenud abistamisaktiivset Vietnamis. See vabanemine ei vabasta aga lähemas ega pikemas perspektiivis Ühendriike tema vastutusest ja rollist demokraatliku poole juhtiva suurriigina. Loobumine teiste vabade rahvaste kaitsmisest ja isolatsiooni langemine tähendaks ju otsest käte vabaks andmist nende agressiivsetele jõududele, kellega USA-i senini on mitmel pool maailmas tegemist tulnud teha. Sellepärast on kogu läänemaailma huvides, et USA saaks oma majanduse korda ja sellega ka võimaluse vastutust kanda. Kugi peaks loomulik olema, et rikkaks muutunud Euroopa ja Aasia rahvad senisest suurema panuse annaksid nende maailmajägede kaitsesse. "Terroribalans" tugineb aga ka edaspidi USA võimsusele.

Kui tegemist oleks olnud mõne tavalise riigiga, siis ei oleks samuti Nixon'i-üübisit aratanud eriti suurt tähelepanu. Nüüd aga puudutab see eeskätt kogu maailma vääringsüsteemi, kus dollar on olnud "möödupuuk". Washington püüab dollarit ühel poolt säilitada sellel positsioonil, teiselt poolt aga toetab USA kaubandusele normaalsemat võistlusvõimet, mis eeldab dollari väärtuse seadmist tema tegelikku paika praegusel momendil. USA ei devalveeri, kuid püüab oma suuri kaubanduspartnereid sundida revalveerida, mis eeldab dollari vastu, s.t. muutmise oma raha kallimaks. Sisuliselt seega on dollar teatud määral tegel madalamale kursile välismaal ja need arvukad teiste maade majandusjuhtide konverentsid, mis praegu toimuvad, määravad, kuidas asi tegelikult kujuneb.

Rahvusvaheliste reeglite järele tohivad USA kaitseliidid olla vabalt ajutised, kuni on kriisist üle saadud. Kui need tollid kaotatakse juba tuleval aastal, siis vähemalt Euroopa osas on kahjud üsna mõeldavad. Iseloomustav on, kui võrra USA päriselt kavatses lahkuks kulla ahuselt. See tähendaks vajadust kogu maailma ulatavaks vääringsüsteemi reformiks.

KLA

ERALDI

Vaidlus vangide heaolu üle on Rootsis mõnigi kord elavam ja valjuhäälelisem kui näit. Viimaste tingimuste loomiseks vanadele ja pensionäridele. Üheks viimaseks on katsetegevus pika-aja van-

VABADUSTAHTEST AETUD

See oli tänava suve algul, kui Anatoli Fedosejev vene salapolitsei Pariisis vingerpussi mängis ja nõukogude teadusliku delegatsiooni juhikohalt ära hüppas, et paluda poliitilist varjupaika Inglismaal. Kuigi tal oli kahteliskümne aasta eest olnud võimalus seda maad külastada, olid tema teadmised kapitalistlikust maailmast peamiselt pürit kirjeldustest, mida ta oli nõukogude ajakirjandusest lugenud. Seepärast oli ta valmis

gide vabastamiseks "enneaegse pensioniga", et neid selle abiga eemal hoida kuritegevuse jätkamisest. Kui jätta kõrvalle, mida ütlevad selle kohta ausad kodanikud, kel enneaegse pensioni saamine on ülimalt keeruliseks tehtud, siis kipub jääma mulje, nagu vaatleks ühiskond ka kuritegevust mingi "tsenistusena töonduselus".

Mis teha välismaalastest vangidega ja interneritute? Ka see küsimus teeb peavalu, sest vanglate personal ei oska teisi keeli ja selle ettekindluse taga kriminaalhoolduse direktor Gunnar Thuren Malmö ettepaneku eriliste välismaalastest vanglate loomiseks igasse rajooni "nende paremaks teenidamiseks".

Ettepanek on huvitav selle poolest, et kõik katsed välismaa vandeale vastutulemiseks, et nad saaksid koonduda oma kaasmaalastega eri vandeelodudesse või erisakondadesse, on nurjunud, kuigi just seal oleks vanadel vaja oma keelset seltskonda mentaalse tervise huvides. Palju kahtlase on idee geot-vanglate loomiseks, kuna see väljaspoole jätab üledimensioneeritud mulje välismaalaste kuritegevusest, mis tõeliselt ei ole suurem kui rootslaste endi oma.

Kuid: miiks ei võeldada välismaa vande koondamise eest pensionäridekodudes? See on motiveeritud.

LUULUR

Vene punarezhimi üks koolajalikud Jevgeni Jevtushenko on osav lannseerimisega läinud saavutunud mingi kummalise, mitte tõele vastava oreloli "vabadusvõitluse". Kuna tõelised vabaduse eest võitlejad ja idealistid N. Liidus on amugi trellele tah paigutatud, siis torkab seda enam silma, et Jevtushenko ikka veel segamata "võitleb".

Seda on maailmalehele New York Times ühes kirjas kinni naelutunud eesti luletaja ja Yale'i tükkooli õppejõud Aleksis Rannit, kes heidab ajalehele ette, et see reaktiivib kergesti igasuguseid eksibiitsioone, vaiksik aga tõelistest ja tõsisest kangelastest. Sellest kujuneb ajapeseimine, kus näiteks on Jevgeni Jevtushenko, "kuldne poeg", kes tegelikult ei ole võidetud liberaal ega ka kuldne, vaid sootuks tavaline "plekk-lüürrik", keda vormib rezhim ja kes selle tõttu on hakkama saanud näit. orjagaagrite vajaduse kaitsmisega (Rannit soovib siis toimetust lugeda vangistatud Sinjavski esseed just Jevtushenko vastu).

Puht kunstiliselt on Jevtushenkost paljud paremad, ta on vaid kolmanda klassi luulur, kel on see eelis, et KGB on lubanud tal reistada läänemaailmas, et luua uudipoliitist mingist N. Liidu liberalisist. Rannit juhib tähelepanu, et New York Times'is äsja ära toodud Jevtushenko "Hispaania poemid" on ülimalt heaks kiidetud N. Liidus ja ilmunud Literaturnaja Gazetas veese keeles juba 26. mail sa. Mis veel hullum, need on odavale järeleahvitud Nikolai Gumilevi Aafrika-poemidele, kes a. 1921 hukati ja kelle looming ära keelati — seega on kõigil vaba või teda järele teha. Väheimal N. Liidus.

Oiged sõnad õigel kohal. Kas aga see suudab müüti "liberalist" Jevtushenkost kummutada?

kõige halvemaks kõigi nende pikkade kuude kestel, mil ta põgenemist. N. Liidust ette valmistamis. Rahulolematuse nõukogude süsteemiga ja igasuguse lootuse puudumise selle parandamiseks ei jätnud lõpuks valikut.

Anatoli Fedosejevi ürahüppamine äratas vabas maailmas suurt suurt tähelepanu, et tegemist oli mehega vene tehniliste teadlaste kõrgeimast tipust. Kuidas kõik oli, sellel jutustas ta ise pikemat inglise ajalehele "The Sunday Telegraph" 11 juulil. Ta ütles, et kui Nõukogude valitsus üldiselt inimõiguste konventsiooni, millele ta on alla kirjutanud, siis oleks legaalne lahkumine maalt olnud võimalik. Ent Nõukogude kord ei tunnista isegi emigreerimise vabadust, mispärast tuli inimõigusi saavutada illegaalselt. "Ma tahan lihtsalt elada vabaduses ja töötada inimsuse heaks, mitte aga selle rõhujate kasuks", ütles Fedosejev. "Ma ei ole kommunistliku partei liige, kuigi mind on mitu korda katsetud selleks sundida."

Veel ajal, mil Fedosejev tegi ettevalmistusi põgenemiseks, jatkas Nõukogude rezhim tema autasuamist. See oli alanud teenetemadega sõjaajast 1941—45. Järnes Punalipu orden ja edasi Lenini-autant. 1970 oktoobris sai Fedosejev "teene-

lise teadlase ja tehnoloogi" tiitli. Tänavu aprillis anti talle teine Lenini-autant ja "sotsialistliku töö kangelase" tiitel, mis on kõrgeim tsiviilne autasu N. Liidus. "Polnud materjaalsed kaalutlused, mispärast ma tahtsin lahku N. Liidust", seletas Fedosejev. "Mul oli rohkesti raha ja küllalt mugavusi nõukogude elustasemest nähtuna. Mida ma tahtsin, oli tahe vabalt mõelda ja töötada nagu see mulle meeldib." Fedosejevi välisreisid algasid 1938, kui ta saadeti kaheks aastaks õppima ameerikasse. 1945 käis ta Saksamaal ning 1957 ja 1958 uuesti Ameerikas. 1961 sai Fedosejev ülesandeks rajada Moskvas uus tehnilise uurimise keskus, 1965 aga anti talle vabad käed omandada laboratooriumi püstitamiseks.

Isiklikust edust hoolimata või just sellest tingituna kasvas Fedosejevi rahulolematuse Nõukogude rezhimiga pidevalt. Ta tundis ikka rohkem. Et varsti võib tulla aeg, mil ta enam ei suuda oma rahulolematust varjata. Rezhimil avalik arvustamine oleks aga varem või hiljem toonud tagajärjeks vanga või sunnitöölaagri. "Poliitilisele tegelasele oleks see võimalik mõeldav olla. Minule kui eriteadlasele elektroonilisel alal oli see aga täiesti võimatu", ütles Fedosejev. "See oleks olnud ka minu perekonna liikmetele palju halvem kui põgenemine Läände. Minust oleks saanud 'dissident' või 'rahvavaenlane', mis oleks tähendanud rohkem kannatust neile. Aga nüüd, mil ma olen maalt väljas, võin ma kõnelda vabalt ja seletada inimestele Läänes Nõukogude süsteemi tõelist loomust."

Tüürimees süüdistab kaptenit

NEW YORK — Edvard Murphy, kes teenis ohvitserina Ühendriikide spionaazhilaeva "Pueblo", mille Põhja-Korea võimud kaaperdasid, andis äsja välja raamatu "Second in Command", milles ta teravalt kritiseerib laeva kaptenit Lloyd Bucherit.

Murphy mainib, et Bucher oli vastustundetu ohvitser, kes oli rohkem huvitatud loomisest ja pidustamisest kui laeva juhtimisest. Edvard Murphy kinnitab, et kui kapten Bucher oleks olnud oma ülesannete kõrgusel, siis ei oleks Põhja-Korea valvapaatidel kunagi õnnestunud Ühendriikide laeva kaaperdada.

Forsythe'id vene TV-s

MOSKVA — N. Liidu televisioonis hakkas ilmnema Inglismaalt ostetud televisioonifilmi seeria "The Forsythe Saga", mis on kujunenud üheks populaarsemaks saateks vene telesuhtis.

Kuigi venelased varustasid saaga seeria kümne minutilise sissejuhatusega, milles seletati, et saaga kujutab tõetruult inglise kodanuse roiskunud elu, elavad venelased filmi sündmustikule ja peaosalistele südamega kaasa ning seeriast jälgivad järjekindlalt miljonid venelased.

• Bälstas tähistas jaoskonna loomarsst Heikki Kivioja oma 50-ndat sünnipäeva.

• Motala kirikus laulutati kirikuõpetaja Urban Wilund Stockholmist Ann-Christine Larssoniga. Urban Wilund on noor rootsi õpetaja, kes üliõpilaspõlves õppis ära eesti keele, käis eesti rahvaulikooli kursustel ja on kirikuõpetajana eesti jumalateenistusi pidanud Stockholmis, Södertälje jt. kogudustes.

Fedosejevi erialaks pole maailma-ruumi uurimine, nagu mõnel pool arvati. Tehniliste teaduste doktorina ta peamiselt olnud tegev moodsa elektroonilise ala uurimisel. Suurem osa Fedosejevi saavutustest on Nõukogude võimude poolt tsemeldatud saajaseks. Siia kuuluvad ka tema värskeimad leiutused elektroonilampide alal, mis on suure tähtsusega radaraparatuuride võime arendamiseks. Liidu muudugi enam kahtlust, et Fedosejevi saajaseks tsemeldatud töötlumused saavad eeskätt teatavaks Briti elektroonilisele tööstusele ja selle kaudu ka muule vabale maailmale. Fedosejev lõpetab oma jutujutamise ajalehega "The Sunday Telegraph" märkusega, et N. Liidus leidub muidugi teisi, kes mõtlevad niisama kui tema, ent nad loodavad veel võimaluse, et nende panus pole asjata. Leidub ka kolmas liik niisuguselt, kes peavad ikka kinni oma vanast idealismist ja kes endiselt usuvad kommunismi. Aga need on väga vähe järele jäänud.

A. K.

EESTI PÄEVALEHT

Estoniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhani Kokia
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetust ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon T 84 46

Toimetaja Eeskiltnus Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
631 02 Eeskiltnus, tel. 016/14 77 2
Tellimispostigiro nr. 15 67 70-0
Kulutusarvete postigiro 60 39 00
—0, Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta kr. 123-
Termin (4 kuud) kr. 45-
Kuu kr. 12-
Väljaandja EESTI PÄEVALEHT
FÖRLAGS AB
Trükkija: Eeskiltnus-Kurins
Tryckeri AB Eeskiltnus 1971

VEEL MÄRKMEID HRUSHTSHOVI MÄLESTUSTEST

(VES) — veel praegugi pole lõppenud vaidlus, kas läänes palju-
desse keeltesse tõlgitud "Hrushtshovi mälestused" on autentised või
osav võltsing. USA väljandeole on lisatud märkmeid kohalike sovjeto-
loogide, nende hulgas kuulsa Edward Crankshaw poolt.

Raamat toob päevalgele palju se-
nini saladusena hoitud asjaolusid.
Teos purustab eeskätt müsteeriumi
Kremlis juhtkonna monoliitsusest.
Raamat kirjeldab ereda värvide
poliitbüroos käimas olevat võitlust
mõjuvõimu pärast. Hrushtshovi kir-
jelduste järele oli Beria meheks, kes
hakkas kujunema ohuks isegi Stali-
nile. On juttu lugeda, et tolles võit-
luses

Beria on abimehi organiseerinud
Ukraina ja Baltimaade kommunist-
like tegelaste juures. Stalini surma
järele oli endamõistetav, et eriti
Hrushtshov mobiliseeris kõik jõud,
et Beriaist lahti saada. Ta kõrvalda-
ti Moskva kindralite abil.

Kuid imestamapanev on Lääne po-
liitikutel loodus ajal, kui Kremlis
käib halastamata võitlus võimu pä-
rast! Lääs ei võta mingit ofensivset
hoiakut Kremlis vastu ja laseb sel-
lel võitlusel toimuda suurimas ra-
hus.

Veel enam — nii Leninile end-
le, kuid eriti Anastas Mikoianile
omistatakse fraasi — et kui oleme
majanduslikult raskustes, etl siis
seisimehed kapitalistid tulevad
meile appi!

Tundub, et too appiteel toimub
ka siis, kui oialase Kremlis hädas
poliitilise võitlusega. Hrushtshov ise
hõlpsas pärast kuulust Kuuba missi-
lite kriisi, et Kuubalt tõime ära küll
mässilid, kuid selle eest saime kül-
gelt Majak garantii Castro režiimi-
le Havannas.

Üksid raamat N. Vene kohta ei
saa mõõduda valikdes Bakl riikidest
Et tee seda ka Hrushtshovi raamat.

Hrushtshovi armastatakse "täda-
ta läänes kui humansest Kremlis
asjameest ja Stalini roimade lee-
vendajal. Raamat aga näitab, et
Nikita ise on suur küüditamiste ja
nn. kapitalistlike jäänuste kõrvalda-
ja ja kohalike timukate ning ree-
tarite ülesotsija.

Juba see, et tema paremaks käieks
oktoobrist 1939 on kurikuulus timu-
kas I. A. Serov, räägib küllalt selget
keelt!

Serov oli põhiliselt punaarmee oh-
vitser. 1938. a. viidi ta aga üle NKVD-
sse ja koos Hrushtshoviga 1939. a.
oktoobris, pärast Ida-Poola alade
vallutamist punaarmee poolt, algab
Hrushtshovi ja Serovi koostöö küü-
ditamiste, aresteerimiste ja mõrva-
dega, et "kindlustada nõuk. korda".
Ümber ühe miljoni poolaka, ukrain-
lase, valgevenelase ja juu-
di deporteerimine Siberisse on
Hrushtshovi ja Serovi "sotsialistliku
võidu" saavutus.

Oktoobris 1939 kirjutas Serov

Kui esineb surmajuhutum

Konsulteerige suurima usaldusega
"natusbürood"

Thure Söderquist
Begravnings &
Eldbegängelsebyrå

Mariatorget 1

116 48 STOCKHOLM
Tel. 44 80 07, 44 80 98

Eriala:

Eestikombelised
matusetalitused
Õõpäevane valvekord

Autor?

alla kurikuulsale käsuale Nr. 001223,
mille põhjal 1941. a. toimus suur-
küüditamine Eestis, Lätis ja Lee-
dus. Selle käsu põhjal olid Kremlis
poolt okupeeritud alade inimesed
jagatud kategooriatesse küüdi-
tamise osas. Ainult üksikud kom-
munistidega kaasajooksjad ja õp-
pimata tööliste kehalese töö alal
olid välja jäetud Serovi kategoo-
riatest.

Ainult 1941. a. juunis punkev sõda
takistas Serovi kategooriate raken-
damist küüditamistega mitte ükski
Eestis, Lätis ja Leedus, vaid ka
Lääne-Ukrainas, Lääne-Valge Venes
ja Rumeenialt rõõvitud aladelt.

Hrushtshov kirjeldab üksikasja-
likult kui rõõmus oli ta kui N. Vene-
ga liidet Poolalt rõõvitud alad
ja rõõm oli Kremlis piiritud, kui
käite saadi Bakl riigid. Lehekülge-
de kaupa küdab Nikita Stalini osa-
vat "välispoliitikat".

Hrushtshov on Kremlis impeeriumi
laiendamise fanaatik. Ei ole juttu
Nikita "humanismist". Kogeme
teda kui Lenini-Stalini agressiooni-
poliitika "head õpilast".

Kuuleme esimest kord Hrusht-
shovilt endalt, et Soome Talvesi-
da maksis punaarmeele üks mil-
jon meest. Patuinaaks langeb Vo-
rosilov. Sarkastiliselt lausub
Hrushtshov, et Vorosilovilt võeti
võimalus flintimiseks tantsita-
ridena ja näitlejateks ning posee-
rimise võimalus filmistuudiotest.

Huvitav peatükki raamatus on 1936.
a. oktoober-november Ungaris. Enne
lõpliku otsuse tegemist Ungari va-
badusvõitluse likvideerimiseks, peab
Hrushtshov nõud Hiina kommunist-
liku parteiga ja lendab Tko juurde.
Kui küsib kommunist on hädas,
tulevad teised appi ja nii sünnib ka
nüüd: nii hiinlased kui ka Tito an-
navad Kremlile vabad kiied ungar-
laste mõrvamiseks Et Nagy, kindral
Maletier ja teised Ungari vabadus-
võitluse juhid huketi, sellest Hrusht-
shov muidugi ei kirjuta. Ta mai-
nib, et ungarlased sõdisid hästi ja
eriti Ungari noorus ohverdas end
vaimustusega oma isamaa eest. Un-
gari vabadusvõitluse lämmataja oli
marssal Konjev.

EL. LG.

● Gallupi ringküsimisel demo-
kraatide partei liikmete keskel sel-
gus, et kandidaadidena presidendit
kohale pooldatakse senatoreid
Muskie ja Kennedyt — 22 prots.,
Humphreyd — 18 prots., McCarthyt
— 6 prots., Mc Governi 5 prots.,
New Yorgi ülemlinnapäed Lindsay
— 3 prots.

● Stockholmis kihlusiid Hans Me-
lin ja Anne-Liis Väinloo Saltsjö
Duvnäsist.

USA keeruline tee Pekingi Kontaktid algasid a. 1969

WASHINGTON — Kuigi president Nixon välispoliitilises nõuandja dr. Kissingeri salapärase Pekingisse
sõidu teatigused ei ole veel täielikult selgunud, on Ühendriikide ajakirjanduses siiski tükki-tükki saa-
dud informatsioon kokku monteeritud ja kogu operatsioonist enamvähem selgepiltline pilt kujundatud. Na-
gu kogutud informatsioonist nähtub, toimus dr. Kissingeri reis Hiinasse pärast pikemaajalist ettevalmistust ja
diplomaatilisi kontakte. Ühendriikide poliitilised eksperdid mainivad, et lähenemine Hiinale sai oma alguse
juba 1969. aasta jaanuaris, mil varemadel aegadel ägedalt kommunismi vastu võidelnud Richard Nixon an-
dis oma ametivande presidenditoolele astumisel.

Oma ametisse õnnistamise kõnes
märkis Nixon et tema kavatses asen-
dada senise võitluspoliitika läbirää-
kimiste poliitikaga, millele väljen-
dusele ei omistatud tol korral eris-
tist tähelepanu ja peeti seda tavali-
seks fraansiks.

Kuid kaks nädalat hiljem kutsus
president Nixon enda juurde välis-
poliitilise nõuandja dr. Henry Kis-
singeri ja küsis temalt, millised väl-
javeatad on Ühendriikidel Puna-Hi-
inale lähenemiseks. Pärast omavahe-
lise nõupidamist otustati selle poliit-
iitiliga hakata katsetama ning
Ühendriikide diplomaadid hakkasid
hoolekalt ja ettevaatlikult otsima või-
malusi Hiinaga kontaktide saavuta-
miseks. See oli komplitseeritud ja
ohhtlik operatsioon, mida võib võr-
elda teo rajamisse läbi paksu met-
sa, kus iga kõnnaku taga varitsevad
uued takistused ja hädasohud.

Järgmise 18 kuu kestel toimusid
mitmed pinnal ja mitmes suunas
hoolekad pinnasõndeeringimised ja lä-
henemiskatsed, kusjuures asjasse
pühendatud diplomaadid olid tead-
likud, et iga väiksem eksimuss
võib kogu operatsiooni nurja ajada.

Välisministeerium tegutses ette-
vaatlikult ja metoodiliselt ning iga
väiksem vihet suhte paranemise
suunas peeti heaks tunnusemärgiks.

Hiinaga esialgsete kontaktide loo-
mises valiti riigid, kellel olid
head suhted nii Hiinaga kui ka
Ühendriikidega. Eritiis pingutus
hiinlastega kõõlakidele saavutamiseks
tegi Ühendriikide saadik Varssavis,
kes andis pidevalt Varssavis asuval
Hiina saadikule mõista, et Ühend-
riigid on valmis Hiinaga kontakte
sõlmima. Peking ei vastanud nende-
le lähenemiskatsetele esialgu etaval-
ga jätavalt, jättes ootetulekorda.

President Nixon tegi Puna-Hiina-
le lähenemise uue zhesti kui ta
külastas 1970. aasta oktoobris Ru-
meeniat. Kui ta ühe pidusöögi ajal
tõstis oma klaasi Rumeenia presi-
dendi Ceausescu terviseks, siis pun-
dutas ta ka Puna-Hiinat ja nime-
tas Pekingi režiimi esmakordselt
selle ametliku nimega — "Hiina
Rahvavabariik".

Sama trikki kordas ta uuesti
möödunud veebruaris ning seekord
ei jäänud see Pekingis tähelepane-
mata.

Käesoleva aasta märtsis nentis Hi-
na peaminister Chou En-lai avalik-
ult, et Ühendriikide president on
kaetanud Hiina praegust õiget ni-
me.

Siis saabus üllatus — hiinlased
kutsusid Ühendriikide lautanemise
meeskonna Hiinasse külla. See kin-
nitas, et poolteist aastat väldanud et-
tevalmistav töö oli kandnud vilja
ning rattad olid hakanud veerema.
Nüüd valmis ka Washingtonis plaan
president Nixonil Pekingisse saatmi-
seks.

Kuigi eksperdid on Hiinale lähe-
nemist loo ahela üksikud liidid koku-
ku haakinud ei ole nad suutnud lei-
da ühte lüli — kuidas saabus Hi-
naast võimumehed on valmis vastu
võtma president Nixonil saadiku ja
temaga nõu pidama.

See teade saabus siiski väga kind-
lakujulisena ja Washingtonis haka-
ti tegema kiireid ettevalmistusi
dr. Kissingeri Hiinasse saatmiseks.

Washingtonis ja Pekingis oli suu-
remaks probleemiks, kuidas toimetada
Kissingeri ja tema kaaslasti tähe-
lapannuüritamatult Hiinasse, ja ta-
gasi. Lõpuks jõuti otsusele, et Hi-
nasse tuleb minna Pakistani kaudu,
mille valitsusel olid head sidemed
nii Ühendriikidega kui ka Puna-Hi-
naga. Kissinger oli seega esimene
vastutusrikkal positsioonil tegutsev
ameeriklane, kes pani oma jala Hi-
na pinnale pärast kommunistliku
režiimi kehtestamist 1949. aastal.

Dr. Kissingeri ülesanne oli võrd-
lemisi delikaatne, kuna ta ei tead-
nud, mida hiinlastelt oodata. Sama-
suguses positsioonis olid ka hiinla-
sed, kuna neile tähendas ameerik-
lastele lähenemine samasugust dras-
tilist ja pöördelist sammu.

Kissingeri nõupidamised Hiina
peaminister Chou En-laiga välja-
siti 20 tundi.

Kuigi diskussioon arenes rahuli-
kus ja viitsaks toonis, tekkisid läbi-
rääkimiste kestel kahe korral suure-
mad raskused, mis ähvardasid kogu
operatsiooni nurja ajada. Ühendrii-
kide võimud ei ole seni ajani aval-
danud, millised olid need problee-
mid, mis sisaldasid komistuskivi dü-
naamiti.

Dr. Kissingeril oli kaasas rohke-
l arvul dokumente, mida valvasid pi-
devalt kaks Ühendriikide julgeole-
kupolitseinikku.

Nende dokumentide hulgas oli ka
mitu ette valmistatud variatsiooni
nõupidamiste lõpukommu-
nee kohta. Need kõik olid president
Nixonil poolt juba Washingtonis lä-
bi loetud ning ta oli andnud neile
oma kinnituse. Nõupidamiste vältel
rääkis peaminister Chou En-lai il-
ma dokumente ja märkusi kasuta-
mata või nõuandjatel nõu küsima-
ta, millest võib järeldada, et ta tun-
dis detailideni Ühendriikide ja Hi-
na probleeme.

Aeglaselt ja süstemaatiliselt lä-
henesid mõlemad mehed lõpuks
teerajale, mis viis nad ühtsele pin-
nale.

Lõpuks fikseerisid nad need tingi-
mused, millede alusel president Ni-
xonil võimalub sõita Hiinasse. Need
tingimused on jäänud kuni seniaja-
ni saladusse.

Pärast kokkuleppele jõudmist va-
bandas Chou En-lai ja mainis, et ta

peab sellele nõusoleku samaa "es-
imees Mao'it" — Puna-Hiina dikta-
torit Mao Tse tungit. Peaminister
saabus tagasi mõningate muudatus-
tega milised dr. Kissingeri aktsep-
teeris. Pärast seda pandi kommu-
nise kirjalikult bariere, ning lepi-
ti kokku, et külekäigust teatavad
mõlemad pooled ühel ajal.

Dr. Kissinger on veendunud, et Hi-
na tahab tõsiselt parandada oma suh-
teid Ühendriikidega.

Ta on ühtlasi kindlal arvamisel,
et hiinlased ei sea presidendit Nixo-
nile üles mingisugust lõksu.

Dr. Kissinger kalkuleerib sellele li-
saks, et kui hiinlased peaksid külas-
käigu mingil põhjusel ära ütlima,
siis saavad hiinlased ja mitte amee-
riklaste propagandaalselt tagasilöögi
osalisteks.

Ühendriikide president on vähe-
malt kogu maailmale näidanud, et
ta tegi oma parima Hiinaga kontak-
tide loomiseks ja koostöö saavutamise-
seks.

Balti meistri võistlused
Põhja-Ameerikas

Torontos toimunud Balti meistri-
võistlustel Põhja-Ameerikas domi-
neerisid lätlased ja leedulased. Eest-
lased saavutasid vaid kolm esikohta
leedulaste 18 ja lätlaste 15 kõrval.
110 m tõkkejooksu meeste võitis
tlastest A. Kusma 15,2 sek. Ta oli
võitjaks ka kolmihüppes 13,47 m ja
kaugushüppes 6,24 meetriga. Seega
tõi Kusma tõi Kusma akõik kolm esi-
kohta.

FLYGWEEKEND i ÅBO

Turu Toomkirik 13 sajandist, Käsitöömuseum
j. p. m. on huvitavaiks vaatamisväärsusiks erilise
atmosfääriga. Rootsi Teater pakub mõnusat meele-
lahutust, ja kaubaturg, kaubahall, kaubamajad
esindavad juba rohkem materiaalseid naudinguid
loomafileedega, praadidega, vorstidega, juustuga
ning soome vormimustriga üllatavalt madalate hin-
dadega.

Lennunädalalõpp Turus (Åbo)
maksab Kr. 275:—

Hinna sees lennureis Stockholm—Turu edasi-tagasi, kaks ööbimist kahe-
inimese ruumis vann ja poole pansioniga, samuti saun reedel või lau-
päeval. Hotell RUSSALO on äsja avatud looduskauni asendiga Run-
salas Turu külje all, varustatud ujumisbasseiniga ja võimalustega
spordiks ning tantsimiseks. Tõeliselt hea ja mugav. Nõudke broshüüri
oma reisibüroost või meilt otse.

FINNAIR

Stockholm • Göteborg • Malmö

"VODKA kõigile"

LONDON (EPL) — UNO andme-
stik näitab, et maailmas on praegu
umbes 30 miljonit inimest, kes ka-
sutasid pidevalt uimastusmürke.
Ühel arstiteadlaste konverentsil
Genfis seletas narkogude psühhiaa-
ter E. A. Babajan, et neist ükski
ei elavat Narkogude Liidus.

Babajan väitis oma ettekandes, et
Venemaal ei olevat esinenud viima-
se kümne aasta jooksul enam ühtki
heroiini tarvitamise juhtu. Ka ei ka-
sutatavat kokaiini. Lisaks ei olevat
eni avastatud mitte ühtki LSD või
vekamini väärarvitamise juhtu. Ka
ei olevat Narkogude Liidus registre-
ritud mitte ühtki liiklusõnnetust, mil-
le oleksid põhjustanud kas magamis-
tabletid või mõned teiste psühho-
droidide tarvitamine.

Nii vaba kõigist uimastusmürkide
poolt põhjustatavast häretest olevat
245-miljoniline narkogude rahvas tä-
nu Narkogude Liidus esinevatele sot-
sial-ökonoomilistele tingimustele.
Kuid tänu ka valituse erakordsele
abinõudele, mis ka selle olukorra
põhjustajaks, et Venemaal ei tunda
enam tööpudust, prostitutsiooni, ker-
jamist ja hulkureid. Et ka kõik far-
matseutiliselt tehased ja apteegid
kuuluvad riigile, siis see võimalda-
vat kindla kontrolli. Need aga, kes
kehvitat korda rikkuvat, saadetakse
kas Siberisse või mujale asumisele.
Nii on siis ka Moskva retseptiks ü-
imastusmürkide vastu — Siber.

Briti eriala-ajakiri "World Medici-
ne" kommenteeris seda Babajani ett-
kannet oma artikli pealkirjas kahe
sõnaga: "Vodka anybody" (vodka
kõigile).

Inglaslik ollemaraton

LONDON (EPL) — 20-aastane
inglise pangamatematik Coen El-
liott, kes elab Braintree's (Essex'i)
on alustanud omapärast "marato-
niteekonda", mida ta ei suuda ku-
nagi lõpetada. Tema sooviks on ri-
mellet külastada igit Pub'i, s.o. 61-
lelokaali Briti saartel — ja need on
kokku siin üle 70.000.

Maratonimees on liikunud päris
ohtralt ringi sellest ajast peale kui
ta oma esimese õlleklaasi tühjaks
kummutas. See algas Clintonis,
Bucks. Sellest peale on mehele sel-
sinud tema pikaldane jänne, mida ta
tahtvat kustutada kõikide Inglise
kõrtsibaaride külastusel.

Seni on ta ülemärja rüübanud
40-nes "Punases Lõvis", 60-nes "Val-
ges Südamis", 35-es "Roos ja Kroo-
nis" ja 3.600 teistes kõlavanimelistes
hotellides ja reatorandides. Eliott on
ajajooksul maitseanud üle saja eri-
sordit ja pruuli.

Oma moodi maratonimehe võidu-
jooks karjast kõrtsi on läbi viidud
süsteemiliselt, mis nõudvat suure-
ma osa tema vabast ajast. Suvepuh-
kuse näit. üüritud mootorpaadiga
piki kanaleid ringi sõites külastanud
ta koos oma tolerantse naisega ter-
velt 30 "puppi" nädalas Iga külas-
tusviisi on tal korraldikut protokol-
litud ja niivisi iga asukoht, ni mi
ja kuupäev ülemehel logiraamatusse
sisse kantud.

**METSAKODU
UUDISMAA**

POSTIARVE 694771 FÄLKÖPING

**VABAÕHUPIIRKOND EESTI
SKAUTLIKELE NOORTELE**

Noored maleva "Naeratuste" laagris, mis lõppes Metsakodus. Pilt avatseremoonialt, kus süüdati malmipajas laagri "igavene tuli", millele noored saluteerivad. (Foto R. Norvell).

Eesti autospordi poolsajand, mis tegelikult on veel pikem

Eesti autospordi sünnipäevaks peetakse üldiselt 28. augustit aastal 1921, mil toimus autode ja mootorraste võidusõit Tallinnast Raplasse. Seda jubelilt tähistatakse tänava ka Eestis. Tegelikult on Eesti autospordi üheksa aastat vanem. Ajakirja "Auto" viimases numbris 1940. aastal ilmus lühike märkus selle kohta, et 24. juunil 1912. a. (vana kalendri järgi) toimus Eestis esimene võidusõidu distantsil! Tallinn—Märjamaa. Väitis Julius Johanson autal "Palladium". Selle lühisõnumiga piirdubki kogu informatsioon võidusõidu kohta. Kes olid teised võistlejad, missugustel masinatel sõideti, kes korraldas võistlused — kõige selle kohta andmed puuduvad.

Imelik on, et tolleaegsed ajalehed, mis olid usnada oma märkima esimes-
te kevadilindude saabumist ja iga
kaubalaeva liikumist sadamas, ei
pööranud mingit tähelepanu niisuga-
sele huvitavale spordisündmusele.
Mis siis 1912. aasta jaanipäeval ju-
tus? Et daatum on antud küllalt
täpselt, siis ei peaks olema põhjus
selle, kahelda. Võib oletada, et min-
gisugune sõit ära peeti. Paar päeva
enne seda sõitis Tallinnast läbi suu-
re rahvusvahelise autoralli võistle-
jad. Muidugi ei jätanud see sündmus
mõju avaldamata kohalikele autoo-
manikele ja juhtidele, eriti niisugu-
sele spordivaimuga mehele nagu Ju-
lius Johanson. Sõiduaustoid ol Tallin-
nas tol ajal kolme-neljateistküün-
ne piir. Autojuhtidena töötasid mit-
med hiljem laialdaselt tuntud auto-
mehed nagu Raadik, Gordejev ja
teised. Osavõttejad hulgas võis olla
veel mõni Johanson, olid ju kõik viis
venda aitihiid. Üldiselt tuleb aga
arvata, et see võidusõit sai teoks al-
nult eraalgatusel ja üsna väheste
osavõtjatega.

ESIMENE AMETLIK VÕIDUSÕIT

See toimus 30 augustil 1913. aastal
Tallinnas Eesti Põllumeeste Seltsi
korraldusel. Sügisel põlluma-
jendussuhtes avati auto-moto osak-
ond ja ahiandamistele tulid ainult
need sõidukid, mis enne olid vastav-
alt proovisõidul oma vastupidavust
ja teisi tehnilisi omadusi tõestanud.
Võidusõidu marsruut oli Tallinn—
Keila—Risti—Tallinn, ühtekokku um-
bes 150 km. Start toimus Paldiski
maanteel Seevaldi haigla lähedal, fi-
nish oli näitusel platsil (praegune
Tornide väljak). Startid läks välja
kolm masinat: "Laurin-Klement" (16
hj.), "Darracq" (14 hj.) ja "Palladi-
um" (12 hj.) Kuna sõitjate kohta
ajalehed andmeid ei avaldanud, siis
võib neid ainult oletada.

"Palladium" sõitis arvatavasti
üks vendadest Johansonidest,
"Darracq" vennad Hanshoffid, kes
olid selle firma esindajad Tallin-
nas. "Laurin-Klement" sandeti näi-
tusele Peterburi esinduse poolt ja
võib arvata, et masinat juhtis mõ-
ni sealsest mehest.

Enne väljasõitu kaaluti autode
bensiin üle, sest üks sõitja eesmärk
oli ka mootorite ökonoomsuse mää-
ramine. "Laurin-Klement" võitis
kaasa 4 punda ja 1/2 naela bensiini
(umbes 90 liitrit), mis tundub liiga
palju olevat (võib-olla on tegu trii-
kiveaga). "Darracq" sai 1 pund 19
naela (umbes 25 liitrit) bensiini;
"Palladium" 46 ja 3/4 naela (27 liit-
rit). Igas autos sõitis kaasa kohtu-
like määratud tehniline ekspert, kes
pidi jälgima, et sõit määrustepärase
oleks.

Tugevat viimasadude tõttu olid
teed äärmiselt porised. See sai saa-
tuslikuks "Palladiumile", mis enne
Keilat kraavi libises ja seal poris
1. ordades oma radiatori nii kinni ki-
tis, et masina jahutussüsteem streiki-
ma hakkas. Esimesena jõudis finis-
se "Darracq" ajaga 3 tundi ja 53 mi-
nutit. Keskmise kiiruse seega umbes
40 km/t. "Palladium" ei jõudnud
kontrollajaga (5 tundi) maad läbi
sõita. Kolmanda aeg ei ole teada.
Nii sai Põllumeeste Seltsi kuldmeda-
li "Darracq".

Sõidust endast on säilinud ainult
vähesed andmed. "Darracq" ole-
vat kaasa sõitnud keegi kohalik
mõniks S., kes olevat Keilas au-
tost maad hüpanud, üeldes, et te-
ma niisugust hullumeelset kihuta-
mist kauem kaasa ei tee.

Riisipere juures olevat sõitjate tee
tõkestanud suur viljapeksmasin. Ei
jäänud muud üle, kui teha hagedust
ajutine sild üle maanteekraavi ja
auto põldupidi rehepeksumasina-
mööda vedada. Korduvalt tuli lõh-
kuma hakanud hobuseid koos van-
kritega kraavist maanteele tagasi ai-
data, teel olid truppe parandada
ja muude sellelaadise üllatuse
tegelada. Kahjuks puuduvad aga
palju olulisemad andmed. Kes siis
ikkgagi olid juhid ja kaasasõitjad?
"Darracq" sõitis viis inimest, "Lau-
rin-Klementil" isegi kuus, kuid seni
on neist õnnestunud kindlaks teha
ainult üksikuid. Samuti ei ole õn-
nestunud leida ühtegi fotot, kuigi on
teada, et kõiki masinaid vähetalt
stardis pilistid. Fotograaf oli keegi
P. Viilup, Tallinna elukutselise fo-
tograafide hulgas paraku tundmata
nimi.

RAHVUSVAHELINE RALLI LÄBI TALLINNA

See oli vist kõige suurem autos-
pordi sündmus meie maal enne re-
volutsiooni. Ralli toimus distantsil
Peterburi — Tallinn — Riia — Kau-
nas — Moskva, distantsi pikkus 2955
versta (umbes 3300 km). Sõidust vä-
sitas osalejad Euroopa firma-
de autod, nende hulgas üks masin
Riia tehastest ("Russobalt"). 17 osa-
võtnud autot jõudis Tallinna 18.
juunil 1912. aastal. Peterburi lähedal
korraldati 1 km kiirusõit, mille võit-
is inglase Kendel autol "Austin"
(kiirus 128 km/t). Võistlejate keskm-
ine kiirus Narva — Tallinna vahel-
isel lõigul oli 30–40 km/t. Üldiselt
kulges sõit Peterburist Tallinna suu-

remate viperusteta (kui mitte arves-
tada kolme allaetud lammast). Finis
oli Narva maanteel Russalka lähedal,
kus sõitjad pillimängu ja sampanja-
ga apidulikult vastu võeti. Edasi sõit-
sid autod läbi linna näituseplatsile.
Seal anti diine ja jagati välja va-
heuhinnad. Järgmist etappi Tallinn-
Tartu alustati järgmisel päeval kell
10. Igale võistlejale kaaluti välja kaks
puuda (45 liitrit) bensiini. Distantsi
lähimise kontrollaeg oli 6 tundi.

Kuna autodel sõitis kaasa ka aja-
kirjanikke, on sellest sõidust säili-
nud mitu kirjeldust. Vaatamata väi-
ketele kiirustele oli teel milmesug-
useid viperusi. Tartus keeras "Aus-
tin" järeletootvale "Italale" ristiti et
ja ainult tünu pealtvaatajale olevat
ära hoidud suurem otsasõitmine.

Rõngu lähedal jäi üks auto maha-
kukkunud telefonitraadi sisse loot-
setult kinni jne. Olgu lõpuks veel
märgitud, et keiserliku auhinna võit-
is Sharogin autol "Loreby", kes läbis
distantsi ilma trahvipunktideta. Mõ-
ningat andmetel, mida ei ole seni
õnnestunud kontrollida, olevat sõidust
osa võtnud ka üks eestlane.

Kahtlemata toimus aastatel 1910-
1915 veel teisi võidusõite, mille kohta
on aga andmeid üsna napid. Eriti
puudub see Lõuna-Eesti piirialad, mis
läbis administratiivseks keskuseks oli
tol ajal Riia. Nii näiteks peeti 1914.
aasta suvel nn. Victoria-sõit marse-
ruulil Tartu—Pärnu—Riia, millest
võttis osa ka eestlane Karl Tinn.

Eesti autospordi ajalukku tuleks
kirja panna ka need mehed, kes
sised võidusõitjateks, ehkki mitte
juba ammu enne 1912. aastat tegut-
kodumail. Näiteks Põlva kandi-
mees Samuel Suurmees, kelle koha-
ta on teada, et ta tuli esimesele
kohale Peterburi—Riia—Peterburi
võidusõidul 1909. aastal, läbides tu-
handeverstase distantsi 12 tunniga.

See annab keskmiseks kiiruseks üle
80 km/t, mis tolleaegsete maanteed
seisukorda arvestades on väljapaistev
saavutus. Ta olevat esinenud firma
"Opel" masinatel ka välismaal, kuid
kus ja millal, vajab alles selgitamist.
Ajavahemikul 1900–1914 töötas Pe-
terburis autojuhtidena mitmeid ees-
tlast, kellest mõnigi olevat osa võtnud
võidusõitdest.

Nii näiteks töötas sel ajal Peterbu-
ris autojuhina ja Renault vabrikul
autotehnikuna mõni aeg tagasi Stock-
holmis surnud tööstur Hans Fer-
bach, kes iseseisvas Eestis oli Tallin-
na autoõistuse omanik, milline kon-
struktoris ka esimese eesti oma auto.
Kuigi ainult prototüübina.

Marutõbi metsades Eestis

Nädalalehes "Narkogude Ees-
taja" (nr. 32 — 1971) kirjutatakse,
et "viimase kümne aasta
jooksul on Narkogude Liidus
metsloomade hulgas levinud maru-
tõbi. Haigestunud metsloomad
annavad haigust edasi koduloo-
madele ja ohustavad sellega ka
inimesi. Selline nn. metsamaru-
taud hakkas levima 1968. aastal
ka meie vabariigi lõunarajooni-
des. Kõigepealt haigestusid re-
baste ja kährikkoerad, kes and-
sid haigust edasi kassidele ja
koertele ning üksikjuhtudel ka
teistele koduloomadele."

Sellele kirjeldusele lisatakse
veel, et "kahe viimase aasta jook-
sul on marutaud levinud mets-
loomade hulgas kõigis meie va-
bariigi rajoonides. Selle aja jook-
sul on registreeritud hulgalist re-
baste ja kährikkoerte haigestum-
ist. Kuid on haigestunud ka
teisi metsloomi: põtru, kitsi,
metssigu, jäneseid, mähki ja ühel
korral on registreeritud marutõu-
bi isegi oravali." Hoiatatakse, sest
"oravate haigestumine loob tõs-
ise ohu elanikkonnale, kuna
kõigisvanud, eriti aga lapsed ar-
mumastavad oravaid sööta ja isegi
neid kinni piidada."

Mitmel poolt saabunud kirjad
toimetusele näitavat, et "haiges-
tunud loomad, eriti rebased ja
kährikkoerad muutuvad väga
julgeks, tulevad sageli elumute
juurde, tungivad isegi majades-
se, ründavad kart- ja koduloomi
ning isegi inimesi."

Suhtlemise uus tüüp

Okup. Eestis asutati n.n. suhtle-
misühingule, mis ametlikult kan-
nab nimekuul "Välismaa Sõpruse
ja Kultuurisidemele Arendamise
Eesti Ühing" (Moskva vastava ühin-
gu osakond), uus "juridiline sek-
tsioon", mille esimeheks seati "jus-
tiitsminister" V. Raudsalu.

Sektsiooni ülesandeks olevat arenda-
da sidemeid teiste maade juristi-
daga, propagandida rahvusvahelise
õiguse (j) ne. Ilmselt on N. Liit
võimalusi organisatsioonides lään-
seleval Rahvusvahelisele Juristide Ko-
misjonile, milline hoolsalt jälgib in-
imõiguste rikkumisi raudkeeside ta-
ga. Komisjon hoiab muidugi silmad
lahti ka läänes tekkivate pärandivõ-
imaluste suhtes.

13.622 eesti immigranti Kanaadasse

OTTAWA (EPL) — 1946-1971. aa-
state vahel on Kanada tööjõu ja
immigratsiooniinimesteiri and-
metel saabunud Kanadasse 1.662
isikut Eesti Vabariigi kodakondsus-
sega.

Neist saabus 13.536 esimesel kümnell
aastal, s.o. 1945-1955. Edasi on toimu-
nud sissevõetud järgmiselt: 1956. aastast
kuni 1967. aastani 115, 1968. aastal 8,
1969. aastal 2 ja 1970. a. ainult 2.
Ka leedulasi on a. 1971 okup. Lee-
dud jäädavalt välja põgenenud ainult
2 isikut. Lätlast on immigrerinud 6
isikut, kuid nendest 3 ühendriikides
ja okup. Lätist ka ainult 3 isikut.

• Riiklik aatomenergia komis-
jon teatas, et ta on nõus alustama
lähirääkimisi 10 USA-le sõbralik-
riigiga tingimuste üle, mille alusel
USA nalle riikidele teatav ühe oma
suurima saladuse, kuidas valmistada
tase aatomijõuainade "küttema-
terjali" uraanium-235.

SUVEKIRI OSLOST

OSLO (EPL) — Näib, et Rootsi riigil pole suurt huvi, et rahvas Rootsis Oslosse sõidaks, sest E 18 on hulk maad enne riigi piiri üsna viitasaad olukorras: tee on kurveline, maaling puudulik ja tee ise vaevalt permenenditud. Ega ta Norra pooleliht parem ole. Alles sealt, kus E 18 ühineb Göteborgist tulevaga E 4-ga, saab kasutada Norras lubatud 80-kilomeetrist sõidukiirust. Ka tuleb norra autoajajatega ettevaatlik olla, sest nad keeravad päris hoolimatult peateel sõitjale ette ega hooli suuremat, mis viimane seal taga-pool teeb. Ja kuna Oslo politsei-ülemgi hiljuti tabati 80 km kiiruse asemel 103-ga sõitmas, siis võib arvat, et liiklusalal teistelegi soovi jätub.

Oslo ise on soojas päikesepaistes endiselt sarmikas ja kuningaloss tulatab endiselt oma usklikasistlikku arhitektuuri ja valges värvis meele Tartu ülikooli peahoone, olles viimast ainult kõrgem ja laiem. Mistas muidriks ja pitoreskse sulgkubaga värvitud marsib tseremoniaal-selt kilbes taktis, aga kuninglik demokraatia lubab kodanikel rahulikult pikutada ja magada lossiesise pargi murul. Norralased näivad rõõmsameelseina ja neil on kerget võrrale naeratada ja vastutulelikust osutada. Ja rootsi keelest aitab mõttevahetuseks, kuigi norra keeles harrastatakse huvitavaid kombel kahekordseid konsonante sõna lõpus, nagu: trafik, musikk, tobakk jne.

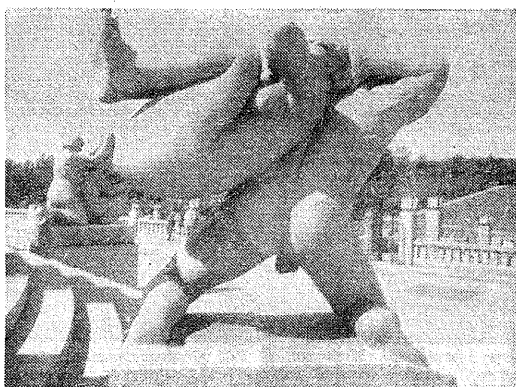
Kuningaloss pole siiski võrrastele sellises atraktsiooniks, nagu on sead Oslu Stadsrätt ja Frogner-park. Stadsrätt on linna loomulikkuse keskuseks, asudes vastu Pipervika lahte, ta eest läheb mööda E 18, mis viib edasi Drammeni ja põhjapoolt pääseb jalakäija ehitust nautima kõikide tänavate kaudu. Seega hoopis enam inimestele kättesaadav kui Stockholmis Stadsrätt, mida näeb peamiselt liht autoakna sealt mööda sõites. Frogner-park on linna lääneosas. Ja kui juhtub olema vähegi ilus ilm, siis koguneb sinna tuhandeid vaatlejaid kõigist maailma osadest. Peale euroopa keele kuulub tundmatuid aasia ja aafrika keeli ning igat sorti kaamerad ja filmiparaadid on tegevuses, et Gustav Vigelandi võimsat loomingut sel moel kaugeis maailmanurkadesse vahendada.

Mõneminutilise jalutuskäigu kaugusel on Gustav Vigelandi muuseum, mille Oslo linn talle ehitaks elamuks ja ateljeeks aastail 1921–1930. Vastutaksu kinkis skulptor Oslo linnale oma senise ja edaspidise produktiooni ja Frogner-pargi asutamise otsus tehti a. 1924. Täna täiepäevani on see jäänud Põhjamaade monumentaalsemaks skulptuuriloominguks, mis vaatlejad köidab inimelu kõikide aspektide graniiti raiutud mõliku dramaatilikaga.

Jälle kord vaatades Ecdard Munchi muuseumi Tøyen-tänaval, jääb muljeks, et Munchi maalingud on muutunud tummiks ja värvitu-maks moderne maalikunsti põleva ja säravama värvitoonide kõrval. Tem a graafika seevastu on endiselt vahendit ja ekspressiivne. See teeb ka mõistetavaks, miks Munchi graafika hinnad maailma kunstiturul pidevalt tõusevad.

Pärast muuseumi vaatamist on päris loomulik soov eietada Oslo kunstnike restoranis, mille asutas aga sealt eest veinikaupmehes Blom, kelle nime restoran praegu veel kannab. Sissekäik on küll Karl-Johani tänavalt, kuid restoran on endiselt sellis. Aga kuna Henrik Ibsen, Edvard Munch, Henry Tholouse-Lautrec ja Charlie Chaplin sellisest väljaga teha. Ülemkõrre teatab, et kuna juhtub olema pühapäev, siis ei viivat midagi kangeamat serveeri-da. Aga peale toidu võiksin saada lühi kohvi — ja see on ju osav vett seadusest möödapääsemiseks. Ning seejuures väga inimsooblik.

Hiljem on mul tegemist Norra autoklubis Kui ma sinna minemiseks ühtlasi harrastameks teid kutsun, teeb ta oma autokse lahti ja viib mind

Üks Gustav Vigelandi skulptuuridest Oslo Frogner-pargis.

otse selle asutise ukse ette. See kinnitab veelkord norralaste sõbralikkust. Norra autoklubi ametlik nimi on NAF ehk National Automobil Förening. Ilma sealt nõu saamata on üsna tülikas minna omal kiil automatkale Norra mägisesse maastikku.

Õhtueineks leian väikese ja hubase restorani, mille nimeks on "Petit" ja kus serveeritakse prantsuse ja itaalia toite. Ja just enne restorani sulgemist seisab mu laua ääres korraga pikakasvuline ja halli juuksekrantsiga harrasmees. Ta käetab mind inglise keeles ja püüab kindlaks teha, mis rahvusest ma olen. Ta motiveerib oma ülesastumist huviga rahvuste ja keelte vastu. Minu käest ei saa ta aga mingit vastust ja teatava osavusega kombineerib ta end minu lauda istuma ja mõne minutit järele saan kuulda, et mees olevat pensioneeritud laevakapten, olnud abielus soomlannaga, aga nüüd lahutatud. Ta teeb kõik, et mulle imponeerida ja meelitada mind mingi üht mõttelemise mängu, mida ta väidab viimati mänginud olevat Londonis BBC televisiooni-saates. Ja mille vastuse — Voltaire — ta tõesti ära mõistatab. Siis laenab ta minult sigareti ja kaob puhvettis. Minult pärast ilmutab kelner veiniklaasidega. Keeldun neid vastu võtmast. Ütlen kelnerile, et ma seda dzhelteleni ei tunne. Mees tuleb tagasi, sülitab oma maski Ma ütlen talle aga jahedalt, et mul on nüüd aeg lahkuda ja nõuan kelnerilt arvet. Viimane, noor prantslane, ongi arvega minu juures ja näitab, et ta on minu arvele kirjutatud veiniklaasid maha tõmmanud. Vaatan mehele otsa ja ütlen: "I understand that you have to stay here." Mees lahtub käsi ja vastab: "I dont have any choice."

Oma hotelli poole jalutades mõtlen, et sel dzheltelenil polnud kindlasti mõttes minu arvel paari klaasi veini joomine. Aga ma ei oska arvata, millisesse öölokaali või mängupörgusse või mõnda muusse patuusesse kohta ta kavatses mind meelitada. Saan aru, et Oslo on muutumas tõeliselt suurlinnaks.

EKS

Tartu uus tööstuse keskus asub Ropkas

Broshüüris "Tartu ehitab ja loob" (Tallinn 1971) mäidatakse, et aastail 1966 — 1970 ehitati Tartus 60,1 miljonit rubla eest "uus elamu, kooli-hooneid, lasteasutusi, tööstushooneid, kauplusi ja kultuuriasutusi." Sellele lisatakse, et Ülejäe rajoonis Anne lühale, kuhu varem veidi linna jäitmed ja prügi, ehitati "terve uus linnaosa, milles üldpinda 98 000 ruutmeetrit." Ka püstitati sinna "uus keskkoolihoone 1992 ülipärase ja kaiks lastepäevakodu kokku 590 lapsele ning üks toiduainete kauplus." Üldse koondati aastail 1966 — 1970 suure osa elamuehitusest Ülejäe linnaossa.

Tartu tööstuskeskuseks esineb nüüd Ropka linnaosa. Seal "anti käiku Tehase tänavas uued tootmishooneid autode remondi katsetehasele, kammiavabrikul valmis plastmasstootete uus korpus polüetüleenile tootmiseks. 1969. aasta lõpul anti eksploatatsiooni Tartu Leivakombinaadi leivatehase uued hooned võimsusega 65 tonni leiba ja saia ööpäevas. Neile lisaks viisastaku tähtsamaks tööstusehiteks tuleb lugeda siiski liha-kombinaadi külmhoonet, mis anti eksploatatsiooni 1968. aastal." Lõppjäre-guseks olevat ka Ropka staadioni ehitamine. Lastepäevakodused ehitati Ropka linnaossa töötajate jaoks kolm (kokku 700 kohaga). Ka anti 1969. aastal eksploatatsiooni autokool.

Tähtvere linnaosa esineb individuaalsete rajoonina. Ehitamiseks on sinna nüüd ka Eesti Põllumajanduse Akadeemia uued hooned, milledest valmisid juba üliõpilaste ühiselamu, õppejõudude ja teenistujate elamu ning mehaniseerimisteaduskoda õppe- ja tootmiskorpus. Aastail 1965 valmis lastulava ja -väljak ja 1969. aastal kuulimishäiretega laste internaatkooli hoone.

Mujal toimuvaid ehitusteguse osas mäidatakse, et "mööndunud viisastakuil kulges intensiivne ehitusteguse ka Riia maantee piirnevatel ala-

vat Londonis BBC televisiooni-saates. Ja mille vastuse — Voltaire — ta tõesti ära mõistatab. Siis laenab ta minult sigareti ja kaob puhvettis. Minult pärast ilmutab kelner veiniklaasidega. Keeldun neid vastu võtmast. Ütlen kelnerile, et ma seda dzhelteleni ei tunne. Mees tuleb tagasi, sülitab oma maski Ma ütlen talle aga jahedalt, et mul on nüüd aeg lahkuda ja nõuan kelnerilt arvet. Viimane, noor prantslane, ongi arvega minu juures ja näitab, et ta on minu arvele kirjutatud veiniklaasid maha tõmmanud. Vaatan mehele otsa ja ütlen: "I understand that you have to stay here." Mees lahtub käsi ja vastab: "I dont have any choice."

Oma hotelli poole jalutades mõtlen, et sel dzheltelenil polnud kindlasti mõttes minu arvel paari klaasi veini joomine. Aga ma ei oska arvata, millisesse öölokaali või mängupörgusse või mõnda muusse patuusesse kohta ta kavatses mind meelitada. Saan aru, et Oslo on muutumas tõeliselt suurlinnaks.

EKS

REFLEKSID

■ JAAN TALTS on eesti rahva uus jõukangelana. Mitte esimene, sest jõudu on esindanud eesti spordis juba rida maailmakultuursi, alates Laurichist, Abergist, Hackenschmidtist ja teistest kuni Palusa-luni Kotkani. Tõstmine on aga eestlastele olnud varem "teisejõugu sport", kuigi iseseisvuse aastatel Arnold Luhaäär tõi Amsterdamis a. 1928 hõbemedali ja Berliini olümpiaadil 1936 pronksi, olles maailma-rekordi omanikuks tükimaises 167,5 kiloga. Kui aga meesle pida, et Luhaäär Eesti rekord aastal 1937 oli 412,5 kilo rasketaskul, siis sellega kõrvaltades äsjast Taltsi saavutus 385 kilo samas kaalus, ilmneb see tohutu areng, mis on toimunud tõstes-pordis, Mitte ainult, et Talts oleks eriti tugevam mees kui Luhaäär — ta on aga tõstetehnika viimistlenud, treeningu tähtsustanud ja moodas raskejõustikus juurde tekkinud momen-ti — ratsionaalsust tohtustamist — kasutanud tulemuste arendamiseks. Vahe, 172,5 kilo, on aga ülimalt im-posantne.

■ ISELOOMUSTAV ON, et Taltsi-ka seoses on eestlaste uueks "rahvuspordiks" muutunud tõstmine, mis on toimunud vana rahvuspordi maadluse arvel, kus pärast Kotka ja Englase väljalangemist ei ole olnud enam iidriikide rahvusvahelise tase-mega iidoleid noortele. Tõstmises aga on tervelt 35 meest mitmesugusest kaaludes juba möödunud Luha-äärse omaaegselt tippsaavutusest, nendest hulgas 7 meest üle 500 kg ulatu-vate tulemustega (Talts, Uusk, Kurg, Nuude, Kool, Jõgila ja Jugar). Taltsi kõrval om maailma-meistri-klassi jõudnud teatavasti ka rahvusvaheli-selt juba esinenud Karl Utsar.

Meenutades Luhaäärt, toda tursket ja tugevat meest iseseisvuseaegseis-võistlusil, on kodumaa ilmuva oku-patsiooni "Spordileht" veergudel vii-mast pilti temast nähes enne tema surma päris kurb vaadata mehe "kukkukuvamist" n.ä. poolformaati tema kunagisest minast.

■ JÕUKANGELASTE RAAKI-DES võib meenutada veel kord Alek-sander Abergit, kes 12. augustil oleks saanud 90-aastaseks. Koos Lu-richiga suri ta noorelt tüüfusse. Nend-ke kahe mehega on seotud eesti ras-kejõustiku-huvi tõus, mis andis roh-keid kuulsaid järeleteulejaid. Oma karjääri jooksul, mida Aberg aigas 17-aastaselt ja mis kestis 19 aastat, jäi ta võitmatuks. Ta võistlustabelis

oli vaid kahe viiki — üks 1.1 teine venelase Poddubnoi vastu, — juures esimene match kestis te. 5 ja teine 4 tundi. Kuid oma kar-jääri kestel on ta neid mõlemaid ka võitnud.

Aberg tuli Harjumaalt Kahala kü-last. Nagu tol ajal oli meeks, pidi maadluskangelane olema ka tõste-kangelane ja tõstmise rekordid erin-esid märksa tänapäeva omadest. Ni-melt "möödeti jõudu" sellega, kui pal-ju keegi raskust suutis järjest üles ajada. Abergi maailmarekordide hul-ka kuulub näiteks 17-aastasea toime tulnud saavutus: rebida 48 kilost kangi parema käega järjest üles 32 korda ja vasakuga 40 kilost kangi 53 korda. Parema käega tõstis Aberg üles kord üles 112 kilo, 50 kilose pommi ajas ta sirgel käel üles 25 korda, suures kahe käega 120 kg viis korda... Kuidas tuleks Talts sellega täna toime? Tõstesport, mis alguses oli maadlejatele "võimlemi-seks" on oma teel läinud.

KJ

TEISED LEHED

AJALUGU KORDUB?

Seoses teadaandega, et president Nixon külastab Pekingit, tunnab New Yorgi Vaba Eesti Sõna mu-ret, kas ajalugu ei kordu, nii nagu Jaltas Roosevelt laskis end kom-munistide poolt eksteile vasa või nii nagu Chamberlain Münchenis Hitlerit uskuma jüi.

VES kirjutab: "Kas Richard Nixon on ajaloo-st õppinud ja toimib targemini? — Et USA president istub ühise laua Puna-Hiina "massimõrtsukatega, mis-te sõnadega, teeb küllaskäigu Pekin-gi, see isendast ei ole hukkamis-tetav, USA välispoliitika ülesandeks on hoida sõbrad sõpradena ja püü-da senistest vaenlastest teha sõpru. Ja kui Puna-Hiina Maost ei saa sõpra, siis vähemalt selgitada, tema on mingid teid vahekordade korraldamiseks võrdõiguslikkus alusel. Et president peab asja ajama ka bandiitidega, see ebameeldivus kuulub tema ameti juurde.

Pekingi-külastägu eelsündmused aga on pahaendelised. USA lõpetas luurelennud Puna-Hiina kohal, õigugi ei seal parajasti seataks üles kaug-raketitrelvi;

USA lõpetas luuremeeskonda-de saatmise Puna-Hiinasse, tema naa-bermaadest, mida seni tehti sõjalise julgeoleku eesmärgil;

USA teatas, et ta pooldab Puna-Hiina võimist UN-i liikmeks juba käesoleva aasta septembrikuus, millega lisaks N. Liidule tuleb UN-i veel teine sellis riikidevahelise orga-nisatsiooniti tegevuse saboteerija.

Need on senini teatavaks saanud "et-mektsud" USA poolt Puna-Hiinale eelseisvateks läbirääkimisteks, mille puhul ei ole näha vastustas Puna-Hiina poolt...

Tundub, et USA saadab Pekingi pe-remeheluba juba enne külastäiku liig palju lillekimpe! See ei ennusta midagi head.

Kohalik elu

STOCKHOLM

Meeskooli lauluharjutused
Stockholmis Eesti Meeskooli alga-vad harjutused teisipäeval, 31. aug-kell 18.30 vanas Eesti Majas, Rege-ringatan 24. Ka uued lauljad — va-nad ja noored — on teretulnud!

New Yorgis suri 24. juulil end. Va-badussõjaajaga soomusronglane kap-ten Jaan Toots, sünd. 4. nov. 1889 Pärnemaal.

Eesti Päevalehe
TELLIMISPOSTGIRO
number on 156770-0
(Eesti Päevaleht Förlags AB,
Box 667, 101 29 Stockholm)

Lugupeetud tellijaid palutakse mitte kasutada enam varasemat Eksilistuna-Kurirint tellimispost-girot ega vanu sissmaksukarte sellele postgirole, kuna Eesti Päe-

valeht on kogu tellimisajaja-mise üle võtnud. Tellijale tule-vad endiselt sissmaksukaardid, nüüd aga juba uuele postgirole.

Kui Venemaal treenitud miilits pidas jahti H. Pärtelpojale ja rahale

Eesti miilitsa tegevust (loe — terrorit) käsitlevas ülevaates "Alati avangardis" (Tallinn 1971) kirjutab Arved Kalvo, et miilitsa formeerimist Eesti ikestamiseks alustati juba veebruaris 1944 Venemaal. Selleks määrati Eesti Laskurkorpuse teeniv pataljonikommisar Arved Kalvo nn. Eesti NSV siseasjade rahvakomissari asetäitjaks ning ühtlasi ka Eesti Miilitsavalitsuse ülemaks. Esimese kommunistliku okupatsioonil ajal oli A. Kalvo Tartu miilitsa ülem ja sõja alguses ühe hävituspataljoni komandör. Siseasjade rahvakomissariks määrati veebruaris 1944 vankomunist Aleksander Reserv. Miilitsavalitsuse koosseis (eriti osakondade juhatajaks) määrati peamiselt venelased. Osakondade tähtsamad olid politosakond (ülem Resesov) ja sotsialistliku omandi riigisise vastu võitlemise osakond (ülem Tveretin).

Miilitsa formeerimine toimus Leningradis, kus komplekteeriti ka Tallinna miilitsajagakondade ja kõigi Eesti maakonnaosakondade koosseisud. Ka said Leningradis kõik need koosseisud väljaõppe. Eriti rõhutati seda, kuidas võidelda bandiitide (met-savendide) ja kontrevolutsioonilise elemendi vastu Eestis. Ka valmistati Leningradis kõik vajalikud pitsatid ja trükiti kõik blanketid. See on näide, kui põhjalikult toimusid ettevalmistused Eesti okupeerimiseks ja valitsemiseks.

Koosseisude komplekteerimise kohta ütles Kalvo: "Kaadrit saime kahest allikast: seda eraldisid Eesti miilitsa jaoks Venes NFSV oblastite miilitsavalitsused. Lisaks saadeti Eesti laskurkorpuse tagavarapoolse riivestuseks kõlbmatuid miilitsasteenistuse". Eestisse saadeti see koosseis kahe lahingüksusena (kommunistide keeles — operatiivgrupina): ühe Narva, teine Pihkva-Petseri kaudu.

Pärast mõne maa-ala või linna vallutamist pidi miilitsavalitsused "vabastama" jõuist fashismimeelset inimesed, tagama revolutsioonilise korra, registreerima otsekohe kõik elanikud ning pidid hoolitsema, et kaoksid saksa okupatsiooniga seotud loomused ja nimetused."

Ka pidi miilitsa asuma kohe võitluses bandiitidega ja selgitama okupantide käsitlused. See tähendas, et samal ajal, kui jõuti Eesti territooriumile, pidi algama ka kommunistlik terror.

Elanike arvel võimelised (mis järgnes kohe kas ühe või teise asula vallutamisele) selgus, et Narvas elas veel ainult kaks inimest.

Võrus oli 1944. 20. aug. mehi 780, naisi 1459 ja lapsi 696 (1. apr. 1941 — 7693 inimest). Tartus oli 15. sept. 1944 elanikke veel ainult 2845 (879 meest, 1464 naist ja 511 last). Tallinnas osas üldteada: "Miilitsavalitsuse esimene grupp jõudis Tallinnas 23. septembri esimestel tundidel. Linn oli tühi ja elutu. Kõstsid vaid üksikud sõjaväepatrullide sammud."

Tallinnas anti miilitsale need hooned, kus saksa okupatsiooni ajal asus politsei. Miilitsavalitsus sai endale selle maja, kus enne asus Tallinna prefektuur. Koosseisu aruanne näitab, et 12 prots. miilitsatöötajast olid naised. Enamik miilitsatöötajast omas ainult algharidust.

Tallinnas valmistati miilitsale peavalu taskuvargad. Ütleb: "Enamasti olid taskuvargad sisseõetud, nõ-õ, gastrolöörid. Tegevusvõimejaks valisid nad rahva- ja trügimis-

rohkeamad kohad, nagu trammipeatused, kauplused jne. Kui taskuvargas tabati, tuli teda kinni hoida võõrvõimudega. Harilikult tuli siis teine nendest grupp liikumise kinnipeetule kohe appi. Alati olid nad varustatud enamasti zhetiliterast tehtud löökriistaga ja veristatud miilitsamehe kätt".

Metsavendade (kommunistide keeles — bandiitide) tegevuse kohta ütles A. Kalvo: "Vaheüht pärast maa vabastamist bandiitidid väikisid, nagu oodates midagi. Oktoobri lõpus ja novembris andsid nad endast juba elumärke. Kõige rohkem tuli nendega tegemist teha Harju-, Järva- ja Virumaal. Kuid kõik see oli algus, järgmisel aastal puhkavate veriste sündmuste avangard."

Kalvo esitab ka hulga näiteid selle kohta, kuidas Eestis kõrvaldati asustust, kauplustest, ladudest ja muust jätetud vara, kaupsa ja raha. Eriti huvitav on üks näide. Kalvo ütles: "Selgus, et Riigipangast oli ära viidud 915.000 rubla Nõukogude raha, mis oli käibel olnud okupeeritud territooriumil. Samas andmeid, et raha kõrvaldamisest teab okupatsioonigaene Riigipanga juhataja H. Pärtelpoeg."

Miilitsavalitsuse SOVV-i töötajad tabasid ta 5. oktoobril Läänemaal Elga talus, kuhu ta oli retu pugenud. Tema teatas, kuhu riisunud raha on peidetud. Nissi alevikust tõime ära kaks kartulikottitit raha. Tabasime ka teised raha kõrvaldajad ja peitjad.

Hiljem juurdus kaigus selgus, et H. Pärtelpoeg kuulus okupatsiooni viimastel päevadel eesti kodanuse kitta kildkonna tegelaste peades viijahabitud "valitsusse" rahandusministeeriumi. Okupatsioonijal töötas ta Riigipanga juhatajana. Too isehakanud "rahandusminister" andiski 21. septembril korralduse viia Riigipangast ära 915.000 rubla edaspidiste kulutuste katmiseks. Rootsi põgenemiseaga aga oli ta hiljaks jäänud. Nii endale kui ka rahale otsiti peipakku, lootusega kasutada seda varandust nõukogude korra õnnestamiseks.

Asja jälle saadi siis, kui Riigipangast tõttas Rudolf Vester läks miilitsasse kaebama, et pangas puuduvad varakambri võtmad.

Lahingute kohta, mis toimusid metsavendade ja miilitsa vahel, esitab A. Kalvo ühe näitena selle lahingu, mis "toimus ühel 1945. aasta talvkuul Virumaal Paldoru lähedal Metsavälja Samme vahelises metsas."

Oli 20 kraadi külma. Talviselt ere

kuuvalgus maalits pikki tontlikke varje. Vastastikune tulistamine kestis hommikuvaigeni. Umberpiiratud bandiitidele võisime läheneda nagu ehtsate pealtingitud lahingus: ühed surusid automaatidetulega bandiidid maadile, teised aga tegid samal ajal sügavas lumes lühikesi hüppeid... Sellesil lahinguid oli palju. Ja ka neid, kes langesid ametikohustele täismisel, oli palju."

Noudepesu statistika

Maailmas leidub eksperte, kes kombineerivad statistiliste arvudega ja numbritega ning jõuavad ilmutuslike tulemusteni. Nii kinnitavad sellised asjatundjad, et iga kodune perenaine küürib oma eluaja jooksul 2,5 miljoni sööginooru ja kõõgitarberist.

Kui need nõud ja taldrikud ühte virma tõsta, siis ületab selle kõrgus 70-kordseit Empire State Building'u. Samad statistikud on jõudnud järeldusele, et kui silindri kassi selga 92 miljardit korda, siis tekib sellest nii palju elektrit, et sellega võib põletada 75-vatilis elektripirn ühe minuti jooksul.

Liikumisi läbi raudeesriide

Okupeeritud kodumaast viibisid Rootsis venna juures Maimu Mäit, sugulase juures Ants Marand, venna juures Arnilde Kleemant, koos abikaasaga, õe juures Valentina Horn koos abikaasaga, tütre juures Elisabeth Keelmann, poja juures Therese Sööl, venna juures Rudolf ja Ilse Huusmann, sugulase juures Elise Perwik, sugulase juures Leontine Põldmäe, venna juures Edgar Tiismaa koos abikaasaga, sugulase juures Aino Eiman, ema juures Leili Kallas, poja juures Maria Zelmia, venna juures Erna Elisabeth Meer ja õe juures Aleksandra Saareke.

Kanadas külastas õde Louise Kallion, ema Sale Kangur, venda Elfride Uuetalu ja Ines Jaagus, sugulase Artus Meltsas, õde Elfride Traumann, venda Melanie Köster ja õde Asta Alaida Leet.

Austraalias oli poja juures Agnes Suviste, Lääne-Saksamaal venna juures Olga Soone, Lääne-Saksamaal sugulase juures Lilli ja Ants Kõks ja Ev Hella Raudsepp. Soomes külastas venda Ida Lattu koos pojaga, õde Irina Jaadla, sugulasi Jaan Suuroja abikaasaga, õde Lelda Finde ning ema matusel viibis Aleksander Adel koos abikaasaga.

Rootsist sõitis Milja Lepiksoole külla sugulased, Enno Rosenstrauk külla sugulased, Enno Rosenstrauk ehk ema, Peeter Bramanisele ema, Ester Randmetsa sugulased, Olga Lahele õde ja Asta Salakile isa.

Kaheteistkümnes rahvaülikooli kursuse lõppenud

Eesti Rahvaülikooli tänavane suvekursus lõppes möödunud nädalal Gimo lossis. Siskula kursusel, mille kava hõlmas 65 tundi korraldust ja tegevust, viibis 20 osavõtjat. Neist kaugemaliskil külastajaks olid professorid Ülo J. Kubi Lakewoodist, USA-st ja üliõpilane Tuulikki Haanpää, vennasrahva esindajana, Turust. Uute lektoritena astisid kursusel kaasa dotsent Elmar Nyman, fil. lic. Paul Laan, adj. William Muld, kursuse juhataja Erik J. Sergio ning külalisesinejaid fil. lic. Leo Rannaleet ja läti naaber adj. Andri Straubergs. Kursuse kavas esitati muuhulgas erietenduse korras Bergenstråhle film "Baltifilmimängud". Kursuse oma ajalehe "Juhani Päävalde" hinnangus oli "kõik hea meel, et pere oli ühtlane ja üksmeelne" ning et kaks nädalat elati nagu "vähikes Eestis", kõneldes kogu piieva eest keelt.

Kursuse traditsioonilisel lõpuühtlul viibis ka Medborgarskola juhataes esimese rektor Nils Hellström, kes tervitas uut lendu ning meenutas ka kõiki eelmisi kursuseid, avaldas ühtlasi lootust, et eesti avalikkus tegevuseks ja aktiivsusteks on kursuse kaudu saadud palju väärtuslikke impulsse. Ta jagas osavõtjatele ühtla-

si välja n.n. gimonööla — ühiseit veedatud päevade mälestuseks.

Kursuse juhataja Erik J. Sergio tänas pererahvast hea vastuvõtu eest ja andis rektor N. Hellströmile, rektor R. Stenierile ja pr. G. Wingrenile lauluvõimleja üle Andres Küngi raamatu "Eetland — en studie i imperialisim". Osavõtjate tänu avaldas Jaan Vilval. Koosviimisel esitas Vello Salo oma "Gimo ballaadid" uues versioonis, Jaan Adar kandis ette viiulisoolo ning ühiseit lauldi meeleolukalt eesti laule.

Telegrammi-keel Eestis

Tallinas ilmuu kommunistide leht "Rahva Hääl" kirjutab, et 22. juulil olevat Tallinnast Vasalemma sidejaoskonda saanud järgmine telegramm: SALME SUGNUD AERASATIMINE TALLINNA EKSMAGLAST VUHAPEAEVAL ELL V MATMINE SAMAL VOUEAL TAGTU MAAG — ALMIST ULE ELL W=MILLA —.

"Rahva Hääl" korrespondent jat-

kab: Esialgu ei osatud sellega midagi peale hakata. See polnud veel suur häda, et telegrammi keel sidetöötajate täiesti tundmatu oli. Hiljaageu kehtima hakanud rahvusvaheline kood võimaldab ju edasi anda iga ladinatähthetkulist keelt. Peamurdmist tekitas hoopis asjaolu, et telegrammil puudus selle saaja aadress.

Nõnda siis algaski hõigrikas mõistatamine. Aadressad nimets oli määratud Almet. Nisugust inimest Vasalemmast ei leitud. Küll aga elas seal Olga Kalmet, kellelt küsiti, kas taalle on tuttav telegrammis figureerivad esinimed. Oletus läks täpi — nimele järgi aimas O. Kalmet, et telegramm võib tõepoolest olla saadetud temale. Tekstist aga ei käinud temagi jõud üle.

Tänu Vasalemma sidetöötajate jõupingutustele jõudis järgmisel päeval kohale telegrammi täiendatud ja parandatud variant. Ja näe imet — tegemist oli siiski eestikeelega. Mis sest, et aadress "Jaama tee 14" oli võtnud kuju "Jaami tee 14" ning keskhaigla oli endiselt keskhaiglas jäänud, aru võis nüüd juba saada, mida telegrammiga öeldas taheiti.

"Millest niusugused moonutamised võivad tingitud olla?" küsib O. Kalmet "Stopit". Küllap sellest, et mõned telegrafistid võitlevad traafaretse asjaajamise vastu. Nemat annavad edasi tähti üksiköik millises kombinatsioonis, mitte aga sõnu. Nii on moodsam.

Nii Rahva Hääl. Kas aga ei ole tohuvabohus süüdi asjaolu, et eestikeelseid telegramme tipivad ümber ka vene ametnikud?

● Endine Inglismaa ja praegune New Yorgi eesti koguduse vaimulik õp. Andres Taul sõitis pärast abielumist koos abikaasa Emeriga pulmaretile Inglismaale, kus elab pehme isa praost dr. teol. Jaak Taul. Londoni kogudus kasutas juhusl noorparile pulmungskingile andmises, mida toimetas Salme Prusken. Tervitamas oli ka Inglismaa eestlaste ühingu esimees V. Pärtel, kes tegi teatavaks, et Andres Taul on edaspidi volitatud Inglismaa eestlaskonna esindajaks Ülemaailmses Eesti Kesknõukokku. Noorpari külastas ka Bradfordi, kus Andres Taul oli varem kirikuõpetajaks. Pulmareis lõppes Prantsusmaal Nizzas, kust nad nüüd saabusid tagasi New Yorki.

Rootsi firma pankrott tabas valusalt eesti loterii levitamist

Rootsi Eestlaste Esinduse loterii loomine oli ettenähtud 1. juunil, kuid on ootamatult asjaolu tõttu, mis loteriid tabas, edasilüüdnud 1. oktoobrile. Firma, kes kokkuleppe kohaselt on mitmeid aastaid eesti loteriipileteid müünud rootslastele, sattus raskustesse, liks pankrotti ja likvideeris, tabades sellega peale eesti loterii ka kümnekond teist rootsi loteriid.

Loterii juhatus pöördub kaasmassalaste poole, et nad teiksid pileteid, et sellega kindlustada igaaastase kultuurihinna väljaandmist ning katta noorsootöö ja kultuuritöö kulud. Paljud kaasmassalased pole neile saadetu kuult loospileiti (15 krooni väärtuses) välja lunastanud, kuigi

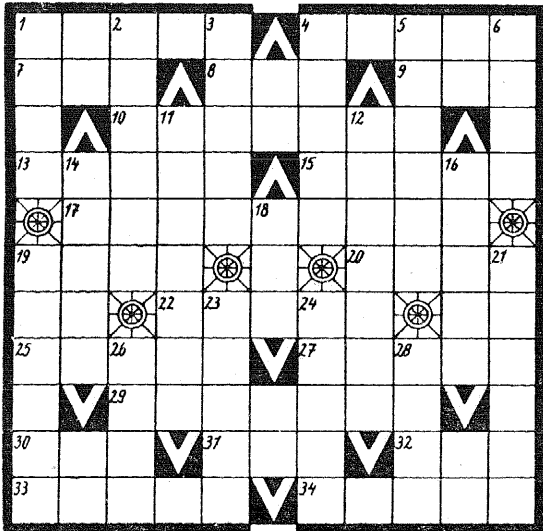
neile looside omandamine ei teeks raskusi, kuid see võis oleda ka muust asjast. Seepärast palub loterii juhatus kõiki eestlasi jõudmööda kaasa aidata, teikides pileteid aadressil: Eternas Riislotteri, Fack 11, 100 52 Stockholm 29 või telefonidel 06/67 72 53, 67 70 32 või 21 84 46.

Kooliskäinud mees soovib

tulvust

naisüliõpilasega. Võib ka Götteborgis olla. Vast. "Aug. 1971" all EPL, Box 667, 101 29 Stockholm 1.

EPL ristsõna nr. 23

Paremale: 1 tarbeaine 4 hütt, kiosk 7 auk 8 õli (ingl. k.) 9 end Eesti riigiväenõu 10 innaeaga pidama 13 jook 15 üks abielupoolest 17 tuntuud Soome poliitiku 19 teatud kaitsvaband 20 tuntuud supehrand Itaalias 22 näita 25 sinna minnakse tavaliselt suvitama 27 järv Soomes 29 assistentid 30 rootsipärane mehe nimi 31 peen karvakene 32 privaat 33 tugevad tunded 34 kevadkuu.

Alla: 1 tasu 2 järv Venemaal 3 saar Vahemeres 4 laik 5 nii jookseb hobune vahel 6 G. Verdi ooper 11 linn Itaalias 12 maikuu pühitseja, ka rohtim 14 keeletipuga häälidatav häälik (om. kääne) 16 osa autost 18

kaunidus 19 R. Kiplingu romaani 21 siga 23 sõbrad 24 enam kokku surutu, paksem 26 kolmekordne kala- 28 põlvuõõritist 30 end. kõrts Tallinnas.

Lõunendus 22:
Paremale: 1 suvemaja 7 ahe 8 aas 10 folce 13 pa 14 ese 15 samurai 17 lava 19 larv 20 imala 24Anet 26 taas 28 truudus 31 ave 32 sa 33 arrak 35 ehe 36 lai 37 isamaata.

Alla: 1 sedel 2 Valev 3 ehe (c-k) 4 mees 5 jaamal 6 papa 9 saia 11 osav 12 kurat 16 alatu 18 ainus 21 meduus 22 tava 23 otse 24 au 26 aaria 27 sekka 29 rahu 30salm 34 raa.

KUDIRKA KOHTU EES

Algus lk. 1

Kohtu esimehe küsimusele, miks ta kaitsjast loobub, vastas Kudirka: "Kui Gavronskis on aus inimene ja mind kaitses tema südametunnistuse järgi, siis teeb see temaale isiklikult halba. Kui ta aga on ebaaus ja mängib teise prokuröri osa, nagu see tihti juhtub siinsetel protsessidel, siis on minu arvates minu asi juba küllalt selge ja jätub ühest prokurörist".

Kudirka kõnelenud neli tundi oma kaitses. Olles kirjeldanud Leedu saatust esimese okupatsiooni ajal, märgis ta edasi:

Kui 1941. a. tulnud Saksa väed 1944. a. Leedust välja suruti, levis enne punaarmee taastulekut kuuldsid, et nõukogude süsteemis on toimunud muutus. Muutus oli tõepoolest toimunud, väitis Kudirka, kuid halvema

poole. Ta nägi massilisi tapmisi, jälle saadeti tuhandeid süütu inimesi Siberisse. Paljud tema sõbrad astusid antikommunistlikesse partisanisalkadesse; nad peagu kõik langesid.

Simas Kudirka tunnistas, et temal ei olnud julgust ühineda partisanidega.

LAIBAD HUNNIKUS LEEDU LINNADES

Valitsusvägede kätte langenud partisanid ja teised valitsuse vastased mõrvati ja nende piinamiste läbi purustatud laibad paigutati Leedu linnade turuplatsidele hunnikutesse, et rahvast hirmutada.

Kuna Kudirka vanaisa oli olnud meremees ja ta tahtis unustada kõiki nähtud koletsi, ta otsustas pääseda laevale, mis temal lõpuks ka korda läks.

"See on häbiäärne, millist ülekohut ja rahvuslikku diskrimineerimist ma nägin ka laevastikus," ütles Simas Kudirka kohtule. Nõuk. ajalehed kirjutavad "Leedu laevastikust", kuid tegelikult ei ole olemas Leedu laevastikku. Laevad on ainult madrused leedulased, mitte aga juhikond. Enamus laevade ohvitseride ei oska isegi leedu keelt, ja n.n. Leedu kauba- ja kalalaevastiku juhikond elab Moskvas ja ei usalda leedulasi. Leedulast lastakse harva välismaal laevadelt maale."

Baaslaeva "Sovjetskaja Litva" poliitilise komisjari kütis kohtu ees Simas Kudirka: kas ta oleks ka siis olnud asüüli USA-s kui ta oleks ette teadnud, et ta ei leia tööd ja et temal tuleb puhastada väljajärgu-kohti?

Kaebalune vastas: "Iga töö on aus. Kui ma oleksin puhastanud väljajärgu-kohti, oleksin seda teinud puhta südametunnistusega, mitte nii, nagu teie teete oma tööd. Teie partei liikmekaart on peamiselt eelisõiguse tunnistus."

"Sovjetskaja Litva" laevamehed, kes käisid "Vigilantli" Kudirkat ära toomas, olid tunnistajadena kohtus ja tunnistasid, et nad olid Kudirkat peksnud. Üks laevameestest, kes Kudirkat hästi tundis, vastas kohtu esimehe küsimusele, miks Kudirka püüdis põgeneda, et Kudirka olevat olnud selleks sunnitud. Kohtu esimees katkestas selle tunnistaja seletuse otsekohe.

PROKURÖR NÕUAB

15-AASTAST VANGISTUST

Prokurör Petruskas oma lõppepõnavõttes rõhutas, et kaebaluse süü riigi reetmises on täiesti selge. Kuigi kaebalune vääraks surmanuhtluse, prokurör leidis võimaliku olevat leppida 15-aastase vangistusega karmi režiimiga vangilaagris, kogu kogu varenduse konfiskeerimisega.

Simas Kudirka lõppsõna kujunes pikaks ja kohus ei teinud temale takistusi. Kudirka tõi näited, kuidas Marxi ja Lenini teooriad ja praktikad Leedus erinevad. Rahvusvahelise õiguse seisukohalt tema, Kudirka, ei loe end süüdlaseks, kuna tema otsus minna välismaale ei ole vastuolus UN-1 Inimõiguste Deklaratsiooniga ega isegi mitte N. Liidu konstitutsiooniga.

Kudirka seales, kuidas kohtuüri- ja vanem-leitnant Tõrbonas, KGB kohaliku osakonna uurimisala juhataja Kisman, kindral-major Petkavicius KGB-st ja mõned Moskvas sõitnud isikud püüdsid teda vangistuse kestel veenda, et ta avalikult mõistaks hukka "kodanliku natsionalismi". Leedus, töötades vastutasuks kerge- meharistust.

Kui Kudirka keeldus, ähvardasid KGB mehed teda surmanuhtlusega kohtus. Kudirka meenus, et Vilniuses oli Saksa okupatsiooni ajal 2

vanglat, nõukogude režiimi ajal on neid seitse ja seal oli korraga 20 000 vang.

Kaebalune palus, et tehtagu temaga mis heaks arvatakse, kuid ärgu tehtagu kurja tema emale, naisele ja lastele. Kohtu esimees Nisünas ütles selle peale: "Teie oma teguviis tekitab teie perekonnale raskusi".

"ANTAGU ISESEISVUS MINU KODUMAALE..."

Oma sõnavõttu lõpetades ütles Simas Kudirka, et temal ei ole enda suhtes enam midagi lisada, kuid ta palub ülemkohtu ja N. Liidu valitsust oma viimse soovina, et Leedule antaks tagasi tema iseseisvus.

"Kuidas teie kuuletule iseseisvat Leedut?" küsis selle peale kohtu esimees.

"Kudirka vastas: "Minu arvates on iseseisvat Leedut oma suveräänne valitsus ja ta ei ole okupeeritud sõjaväe poolt. Valitsusel on rahvuslik administratsioon, oma õigusmõistmise süsteem ja vaba, demokraatlik valimisviis. Teiste maade seadused ei kehti iseseisvas Leedus, nagu Venemaa seadused kehtivad siin praegu. Iseseisvas Leedus ei domineeriks vene keel ja seal ei toimuks sellisel protsessi, nagu on minu protsess."

"Kas teie tahate sellega öelda, et käesolev kohus ei ole demokraatlik ja on illegaalne?" küsis kohtu esimees Nisünas.

Kudirka: "See protsess toimub kinististe uste taga ja valvureks on venelased. Demokraatlik korra juures lubatakse igalhel soovi kohaselt protsessi pealt kuulata. Kui ma olen oma isamaad reetnud, miks teie siis kardate rahvale seda reeturit näidata? Las! rahvas saab pildi. Kuid kohtusaal on ju tühi, ma ei näe siin peale minu naise ja mõne tehnikist kedagi, valvameeskond aga ei mõista Leedu keelt ja ei saa aru, mis siin toimub."

Pärast lühikest nõupidamist kuulutas kohtu esimees otsuse: 10 aastat kinnipidamist range režiimiga vangilaagris, varandus konfiskeerida.

Kohe pärast otsuse kuulutamist KGB ametnikud viisid Simas Kudirka korterist ära mööbli, raadio- aparaadi ja vahia, koguväärtusega umbes 700 rubla.

Hiljem selgus, et KGB tahtis Simas Kudirka tunnistada valimuhah- geks, nii et protsess oleks ära jääd- nud ja põgenik oleks paigutatud mää- ramata ajaks hullumajja. Ometi- sed ja Vilniuse arstid, eesotsas pearsti, psühiater Gutmaniga kinnitasid, et Simas Kudirka on täiesti normaalne.

SAATED eestlasile

AMEERIKA HÄALE eesti saat- antakse iga päev kell 16-16.30 ja 17.30-18.00 (Rootsi aja järele) laupäevikutel 13 m. (21.740 kiloherti), 19 m. (15.235 ja 15.270 kh), 25 m. (11.960 kh) ja 31 m. (9.660 kiloherti).

Lisaks kõigis saates antavale päevauudistele ja kommentaaridele päevaküsimuste kohta on eriteemad käsitledes eestikeelseid saates järgmise rõhuasetusega: pühapäeviti esimeses saates usulisi meditatsioone, kummagis saates tänapäeva noore põlvkonna küsimusi, esmaspäeviti Ameerika olustikku, teispäeviti välis-este kroonika, kolmapäeviti reportaaže - ühimate kultuurikroonika, neljapäeviti teaduse ja tehnika vaatlusi, reedel majanduse ja inimeste eluajäre küsimusi ja laupäeviti ülevaade nädala sünd- mustest ning kultuurikroonika, hõimates välisesiatsi.

EESTI VABADUSE HÄALE saated Madridi radio kaudu to- mub hommikul kell 8.00 lühil- lainele 32,74 m ja kell 13.30 lai- nel 32,4 m. Saadete kestvus 15 minutit.

Hohalix elu

GÖTEBORG

Meeskooi tegevuse algus

Göteborgi Eesti Meeskoori alustab oma sügishooaja tegevust. Esimene proov toimub neljapäeval, 26. augusti kl. 19 Eesti Majas. Uued lauluven- nad on terelehtunud!

GÖTEBORG

Pärandi oksjon

Jakob Äljas pärandidomub oksjon toimub Dr. Salens Gata 5, Göteborg, 28. augusti kl. 16.

Adv. A. Parlo

NORRKÖPING

Õp. Kopperman külas

Rootsis külas viibiv õpetaja ja skautmeister Valter Kopperman, USA-sse tagasisõidul, teeb vahepea- tuse Norrköpingis ja jutustab Mat- teuse kirikus 29. augusti kell 14.00. Palutakse rohket osavõttu.

METSAKODU UUDISMAA

POSTIARVE 694771 FALKÖPING

VABAÕHUPHARKOND EESTI SKAUTLIKELE NOORTELE

Eesti supp

Algus lk. 1

valmistada eesti leiba ja Tooming olid koos paari kaaslasega üks esimesi, kes Stockholmis seda küpsetada kat- susid.

Tagasi vaadates sellele ajale üt- leb Tooming:

— Asi läks väga visalt alguses. Alles siis, kui rootsi terviseetoli- liikumise Waerlandia esotsas ja Tandvärneti organisatsioon eesti leivast kui terviseleivast huvitusid, hakkas asi minema paremini. Pear- le eestlaste oli võidetud ka üks osa rootsi turgu. Ja siis tuli Dagens Nyheteri parema leiva kampaania viiekümneendate aastate lõpul, mis lõplikult koha andis eesti leivale siinsel turul. Ainult minu tööstu- viljasuup frikadellidega, kuigi täna- likult magustamata lühikud mitme- suguseid leivasorte. Vahepeal on tekkinud ju ka palju teisi, kes on läinud üle eesti printsipiidele ja toodavad hapuleiba.

Pernillale on eriti meelindud juur- viljasuup frikadellidega, kuigi täna- päeva standardiseeritud ühiskonnas vaevalt keegi enam käsitsi frikadel- le rullib - need ostetakse vähemalt rootsi köögis purgis...

"Hoiat-end-vormis-programmis" televisioonis õpetas Pernilla koos August Toomingaga kohupi- mapealse tegemist leivale mitmel viisil ja mitmes konsistentsis, toiti, mis on maitsev ega anna palju kalooriaid.

Näib, et ka eesti toid pikapeale jätab oma jäljed rootslaste kulinaar- harjumustesse, nii nagu seda on tei- nud leib.

Eestirootsi koolijuubel

Algus lk. 1

Kultuurühingu veteran Andreas Stahl, kes praegu on Svenska Od- lingens Vännen aulijale ja juba üli- lise, andis pikemas ettekandes üle- vaate, kuidas kerkis mõte oma kesk- astmekooli loomisest, millistele rak- kudele pöörati ja kuidas asi siiski lõpuks teostus - entusiasmiga, jul- gusega ja toetusega Rootsi.

Dotsent Elmar Nymman, kes ise lõpetas Haapsalu rootsi gümnaasiumi aastal 1937, andis ajaloolise tausta rootsigümnaasiumi saamis- loole ja eksistentsile hulgalise uurim- smaterjali ja dokumentatsiooni tutvustamisega.

Pidukõnelajaks oli lektor Herbert Adolfsson, kes noore mehana Rootsi- tul Haapsalu rootsi gümnaasiumi õpetajaks. Ta oli sel ajal edukas kõrg- shüppaja ja m.h. osa võtnud olümpiaadist. Ta jutustas oma mul- jeid ja rõhutas, et tema õpetajakar- jääär algas Eestis kõige soodsaimis- oludes tänu õpilasele, et selles koo- lis olid nii õpilased kui ka nende vanemad ülimad huvitatud kooli- tööst ja heaeküsimusest. Ta elus olid need lüüsamad ajad, mis ta veetis noore Eesti riigi üle vähemusrahu- se teenistuses.

Eesti poolelt oli külaliskes pea- toimetaja Juhani Kukka, kes omalt poolt tutvustas Haapsalu koolide ja gümnaasiumi ajaloo ja tervitas jubileerivaid eestirootsi gümnaa- siumi õpilasi ning Svenska Odling- ens Väneri eestlaste ning eesti koolikaaslaste poolt Haapsalus. "Meie koolis ei olnud rahvuspro- bleeme ja sõprusi sõlmiti nii eesti kui rootsi koolis käinud noorte- ga," rõhutas kõnelaja.

Ettekannete vahel toimus ühislau- le Thomas Lorentzi juhtimisel, kes ise esines ka rea tenorisoologena oma abikaasa Brigitta Lorentzi klaveri- saatel. Thomas Lorentz on teatava- ti ka Stockholmis Eesti Meeskoo- ri liige ja saliste.

Piduliku aktuse osa lõppes publiku- pisti seistes lauluga emakeelele.

Kava teine pool kandis folklorist- likku ilmet. Pakri rahvamuusiku- kandisid ette harmoonika viise koda- saarelt ja siis tuli Pakri rahvatant- surühm Hjalmar Enggröni juhtimis- kaunites rahvareties pörandale esi- tama rahvatante. Mängumeesteks olid Endel Enggrön, Manfred Strick- man ja Runar Grenfeldt, kes hiljem pilliugusid andsid ka piduliste lüdi- sele tantsule.

Björnkneis paviljonis oli kooliju- belit puhul välja pandud ka harul- dane ja hästi eistatud näitus SOV arhiivi kuuluvatest fotodest Haap- salust, gümnaasiumist ja eestiroots- lastest ning nende asupaikadest.

Ohtul toimus Herggröni õhtusöök Haapsalu eestirootsi gümnaasiumi- endistele õpilastele.

Eestirootsi koolijuubelile oli tul- nud ka koolikaaslasti omasegsest Haapsalu eesti gümnaasiumist.

● Rahaminister John Connally teatas, et riigi väljaminekud 30. juuniga lõppenuid eelarveaastal olid 214 miljardi dollari ja puuduja- l 23,3 miljardi dollari, mis on märk- sa väiksem kui president Johnsoni puudu- jaks 25,2 miljardi dollari suu- ruses 1965. a.